

KÖZGAZDASÁG

MEGJELEN MINDEN
HÉTFŐN.

Szerkesztőség és kiadóhivatal
Budapest, V., Alkotmány-utca 20.

FELELŐS SZERKESZTŐ

GALÁNTAI NAGY SÁNDOR dr.

a «Magyar Compass» szerkesztője.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre 20 korona
Félévre 10 korona
Negyedévre 5 korona
Egyes szám 40 fillér.

Tartalom: Az év külkereskedelmi politikája. — A hétről. — A készfizetések felvétele. — Aforizmák a takarékpénztári kérdéshez. — A világ petroleumtermelése. — Az obstrukció és közgazdaságunk. — A német vasipar munkaereje. — A kereskedelmi és ipari érdekképviselet. — Széntermelés és szénfelhasználás. — Jótékonyági bazárok. — Ezüstkérdés Amerikában. — Az igazgatóság nyereségjutaléka. — A budapesti biztosítási és közlekedési vállalatok 1902-ben. — Érdekes jogesetek. — Különféle. — Hirdetések.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS

a «KÖZGAZDASÁG»-ra 1904. évi január hó 1-től.

Előfizetés: Egy évre 20 korona
Fél évre 10 »
Negyedévre 5 »

A «KÖZGAZDASÁG» kiadóhivatala
V., Alkotmány-utca 20.

KÉRELEM.

Felkérjük az összes magyar pénzügyi és egyéb részvénytársulatokat, hogy

1903. évi mérlegük és üzleti jelentésük

egy példányát azonnal megjelenésük után lapunk szerkesztőségéhez beküldeni sziveskedjenek.

Az év külkereskedelmi politikája.

(dr. K. Gy.) «Görnyedt háttal, elviselhetetlen teherrel a vállain lép át a nemzet az új évbe.» Ezekkel az egyszerű, de az igazságot annál hívebben visszatükröző szavakkal vezette be lapunkat a múlt év elején politikai életünk egyik első vezéralakja. S ugyanezt elmondhatjuk most is. Az őstermelés a lefolyt két évben jobb hozadékot szolgáltatott; gondoskodott rólunk a magyarok istene, nehogy a szörnyű teher alatt összerogyjon a nemzet. Ám egyébként a lefolyt év a lehető legimproktívabb volt; ipar és kereskedelem pangott; a magángazdaságok a sorvadás lejtőjén tovább csuszamlottak s tétlenségre valának kárhóztatva az ország központi szervei is.

Lapunk vezetőcikkeiben hétről-hétre sorra vettük a

napi életben felszínre került fontosabb gazdasági eseményeket; s midőn azokat szemünk előtt fölvonultatjuk, képet nyerünk az egész esztendőről.

A letelt évben folytatott kereskedelmi politikánk ugyancsak nagyon sivár külső képet nyújt. 1902 Sylvester éjjelén létrejött a kiegyezés — a két kormány között. De az a mámor, amelyet a magyar és az osztrák kormány megegyezéséről szóló örömhír keltett, csakhamar szertefoszlott. Kiderült, hogy a magyar kormány lényeges engedményeket volt kénytelen tenni. Hozzájárult az ipari vámok felcsigázásához; elállott az osztrák bizományi raktárak megadóztatásától; kötelezte a hajóközlekedés szállítási adójának leszállítását; a készfizetések határidőhöz való kötését elengedte; belenyugodott a tyroli gabonavámnak további négy évre való fentartásába; a gabonaforgalom korlátozásába. Ellenben kapott cserébe közös érdekű gabonavámokat s kieszközlte a magyar állami járadékok után szedett járadékadó törlését.

Ugy állunk tehát, hogy a németek által inaugurált elzárkózási rendszer belehajt bennünket olyan kereskedelmi politikába, mely az osztrákok által piacunkon élvezett monopóliumot még erősíti. Március havában a magyar képviselőház közgazdasági bizottsága tárgyalás alá vette a vám- és kereskedelmi szövetségre vonatkozó javaslatot s a kormánypárti vezető férfiak nagy apparátussal keltek a közös vámterület védelmére. Sajnos, az önálló vámterület hívei nem jártak el hasonlóképpen, hanem elvi álláspontjuk hangoztatására szorítkoztak. Igaz, van egy hatalmas argumentumuk, hatalmasabb egymagában is amellet bizonyít, hogy a mai helyzet nem kielégítő, hanem a lassú sorvadás bélyegét viseli. A közgazdasági bizottság végül a kiegyezési javaslatot egész terjedelmében változatlanul elfogadta.

Az osztrákok ellenben úgy látszik azon mesterkednek, hogy a régi kedvezőtlenebb szerződés maradjon minél tovább érvényben. Erre vall az osztrák parlament vámbizottságának eljárása is, melynek agrár-tagjai az állatokra vontkozó vámtételeket elfogadhatatlanoknak jelentették ki, míg iparos-tagjai egyes félgyártmányok és nyersanyagok vámjának leszállítását követelték. A magyar kormány kijelentette ugyan, hogy a kölcsönös megállapodáshoz feltétlenül ragaszkodik, ám a gyakorlati kiví-

telre mindeddig nem került a sor, mert közbejött az obstrukció.

Az Ausztriával főnnálló gazdasági közösség megítélésében a közvélemény lényegesen kezd átalakulni. A Magyar gyáriparosok országos szövetsége a kiegyezési javaslatokról és a vámtarifáról májusban valóságos revelációs számba menő előadói jelentést tesz közzé, melyben pálcát tör a közös vámterület fölött; a szövetség gyűlésén az összes főlshólalók in genere sürgették a vámvonal föllállítását, in concreto pedig tiltakoztak az ipari vámok fölemelése ellen. S a szövetség egyik első és legfőbb feladatául tűzte ki a magyar autonom tarifa kidolgozását.

De Ausztriában is mindsűrűbben emelkedtek hangok a közösség megbontására. A «Los von Rom!» után a «Los von Ungarn!» jelszó vált egyidőre divatossá. Előbb az osztrák vas- és gépgyárosok határozták el nagy ünnepiesen, hogy ezentul a Magyarországtól való elszakadásra fognak törekedni. Követték őket a politikai pártok, rájuk kontráztak az agráriusok s egyéb ipari és kereskedelmi testületek is egymásután hallatták csatakiáltásaikat. Mi az osztrákok ez okvetetlenkedéseit érdekeink sáncából szemfényvesztésnek tekintettük mindig. S nemsokára kiderült, hogy az osztrák iparosok minden erejükkel ragaszkodnak ahhoz a kötelékhez, mely Magyarországot hozzájuk köti. A békehangok csakhamar tulharsogták a vérszomjas kiáltásokat s az osztrák miniszterelnök vetett véget a zenebonának, azzal a klasszikus kijelentésével: *Man darf das Wort «Trennung» nicht auf die Zunge nehmen!*

Az olasz szerződést még 1902. év végén felmondtuk volt 1903 december 31-re. Amily mértékben azonban az idő tellett, a belpolitikai viszonyok folytán ugyanoly mértékben enyészett a kilátás arra, hogy idejében új szerződés lesz köthető.

A magyar és az osztrák mezőgazdák követelték a borvámklauzula eltörlését és legalább 40 K-ás vám statuálását. Az olaszok ellenben a borvámklauzula eltörlése esetére retorzióval fenyegetőztek állat- meg fakivitelünket illetőleg. De az 1899: XXX. t.-c. egyáltalán utját állotta a szerződéses tárgyalások megindításának. Végre a Tiszakormány a kényszer nyomása alatt a törvényrontó szükség erejénél fogva törvényhozási felhatalmazás nélkül is alkudozásokba bocsátkozott az olasz kormányval. Amint hirlik, utolsó órában sikerült Olaszországgal $\frac{3}{4}$ esztendőre új szerződést létesíteni olyformán, hogy a régi szerződést erre az időre hatályában fentartják, a borvámot pedig annyira emelik, hogy általa a magyar bortermeles érdekei teljes védelmet találnak.

Az év első felében Németországban megindult a korteskedés az új képviselőválasztások alkalmából. A párthivek gazdasági kérdések lobogója alá gyülekeztek. A Bund der Landwirthe és a Deutscher Handelstag képviselik ott a két szélső irányt. Amig az a Kardorff-féle indítványt is kevesli, hanem az őstermelésnek még hathatósabb védelmet kíván biztosítani, addig a Deut-

scher Handelstag a szabadkereskedelem mellett száll sakra. A választások eredménye az lett, hogy a centrum-párt, amely a Kardorff-féle indítványt annak idején parlamentáris erőszak alkalmazásával vitte diadalra, csonkíttatlanul került vissza az országházba, bár a szociáldemokraták száma szintén tekintélyesen megsaporodott. Ellenben a tulzó agrárius irány képviselői csufos kudarcot vallottak.

A tendencia általában az elzárkózás felé tart. Amerika a Monroe-elnök hódolva, termelését annyira tudta fokozni, hogy nemcsak a saját területén megnyiló ujjabb fogyasztási piacokat képes egymagában ellátni, hanem az óvilág piacait is az elárasztás veszélyével fenyegeti, úgy, hogy mind sűrűbben merül föl ezen földrészbéli államok szervezkedésének eszméje az amerikai invázióval szemben. Angliában szintén hatalmas áramlat indult meg a vámvédelmi rendszer felé, amely Chamberlain nevével forrott össze. Itt az elzárkózás jelszávaul az angol imperializmust választották, ami azonban manapság egy és ugyanaz új fogyasztási piacok szerzésével. Junius havában a gabonavámot, melyet Anglia a transvaali háboru által előidézett pilanatnyi szorultságban hozott be, az alsóház 424 szóval 28 ellenében elvetette. 28-an voltak tehát mindössze azok, akik az imperialisztikus velleítások szolgálatába szegődtek. Azért Chamberlain nem csüggedt és hatalmas apparátussal fogott hozzá Anglia gazdasági közvéleményének átalakításához.

Az új esztendőben legsürgősebb feladata az új kormány, mint hogy a kiegyezést tető alá hozza. Nem lévén jelenleg kilátás az érdekeinknek egyedül megfelelő önálló rendelkezésre, elégedjünk meg a lehetséggel, de iparkodjunk legalább annak elérésére.

Azután meg lehet indítani a tárgyalásokat Németországgal s minthogy törvényünk tiltja 1907-en tulmenő kereskedelmi szerződések kötését, talán lehetséges lesz az olasz szerződés mintájára egy kétéves provisoriumot létesíteni Németországgal.

Állandó harc dul ma az állig felfegyverzett felek közt, mely azonban nem öldöklő szerszámokkal, hanem gazdasági téren vivatik meg. Minden országnak óriási érdekei fűződnek az egymásközi csereforgalom mikénti alakulásához s itt mérik össze gazdasági és szellemi erőiket. Magyarországnak szerencsétlen helyzeténél fogva kettőzött éberségre, erejének minden megfeszítésére van szüksége s valóban kívánatos volna, ha a központi szerveket munkájukban erőteljes gazdasági közvélemény stimulálná és támogatná.

A hétről.

— jan. 2.

(—k) *Értéktőzsde.* Az ünnepi magán — valamint az e heti üzleti forgalmat, a változatosság kedvéért a keletázsiai bonyadalom tartotta megkötve. A külföldi tőzsdék, de különösen a *londoni* teljesen az ázsiai háborus hírek hatása alatt állott. Könnyen érthető, hogy miért.

Angliának a legnagyobb versenytársa a távol keleten Oroszország. Kifejezetten ugyan nem áll szövetségben Japánnal, de háboru esetén valószínűleg, ha másként nem is, de saját kereskedelmi érdekeinek megvédése céljából szívesen támogatná Oroszország ellen. A töprengések ütköző pontját azonban a belsőázsiai angol területek helyzete képezi, amelyeket Anglia még sem szeretne támadásoknak kitenni. Már pedig Oroszország aligha nézné Anglia segítségét Japánnak, ölbe tett kezekkel, hanem igyekeznék az ütést ott visszaadni, ahol azt legkönnyebben teheti, vagyis: belső Ázsiában.

Érthető tehát a londoni tőzsde izgatottsága, most mikor még a tansvaali kudarcot sem heverték ki. A *consol* piacon s kedvezőtlen hírek hatása alatt, nagyon kedvezőtlen irányzat jutott felszínre, örvendetes azonban, hogy ez a lehangoltság a szárazföldi piacokat nem érintette közelebről.

Berlint is érzékenyebben érintették a keletázsiai események. Németországnak ugyan nincsenek a keleten közvetlen érdekeik, de egy esetleges háboru súlyos következményekkel járhatna egész Európára nézve. De a német tőzsdékre kedvezőtlenül hatott az ultimó pénz nagyobb mérvű drágulása is. Dacára, hogy ismét több bank tőkeemeléséről és mások fuziójáról jöttek ismét hírek forgalomba, nem tudott a bankpiac megélnkülni — és az engagementok lehetőleg realizáltak.

A belföldi piac, eltekintve az európai tőzsdék lehangoltsága által okozott tartózkodástól, még mindig sokat szenved az obstrukció káros következményei miatt is. E héten ugyan hirdették már, hogy az új év első üléseiben be fogja szüntetni az ellenzék a rendkívüli fegyverekkel való küzdelmet, de később ezt is megcáfolták. Kedvezőtlenül hatottak a piacra az olasz kereskedelmi szerződés megkötése körül felmerült nehézségek is. De az év utolsó napján sikerült, annyira amennyire, ezen nehézségeket legyőzni, úgy, hogy az utolsó percben létre jöhetett egy provisorikus megállapodás.

Az egyes értékek piacán bár az irányzat általában meglanyhult, nagyobb árvisszaesésekről nem számolhaunk be. A nemzetközi értékek közül *Államvasut* és *Osztrák hitel* 2—2 $\frac{1}{2}$ koronával zárulnak olcsóbban. A *bankpiacon* a nagy bankok kedvező üzleteredményeiről forgalomba került hírek akadályozták meg az elértéktelenítési processust. *Magyar hitelben* kedvezőbb osztalék hírekre keletkezett némi forgalom, de áremelkedést még ilyen réven sem tudott elérni.

A *bánya- és vasértékek* piaca tudott csak kedvezőbb német és osztrák jelentések folytán némileg megélnkülni. *Rimamurányi vasmű* részvény 2 K-val zárul kedvezőbben, *Ganz* részvények élénkebb forgalom után 2400 K-n zárulnak.

A *helyi piacon* főleg *Hazai takaréktársaság*, *Adria tengerhajózási* rt. *Salgótarjáni kőszénbánya* rt. és néhány téglagyár-papír jöttek tartott árfolyamokon forgalomba.

A két helyi közlekedési vállalat papirjai e héten sem tudták árfolyamukat tartani, dacára, hogy a kedvezőbb bevételi hírek általában kedvező benyomást tettek. De egyszersmind a közúti vasúti társaság ezidei osztalékáról kedvezőtlenebb hírek kerültek forgalomba.

A befektetési piacon főleg zálogleveleink árfolyamaiban mutatkoznak nagyobb változások, de mint tudjuk, ezek az év végén csak névlegesek.

Az egyes papirokban előfordult változásokat a következő összehasonlítás tünteti fel:

	Árfolyam	
	1903 december 21.	1903 december 31.
Osztrák hitelrészvény	686.50	684.75
Államvasut	677.50	674.50
Magyar hitelrészvény	780.50	777.50
4 $\frac{0}{10}$ -os koronajáradék	99.—	99.—
4 $\frac{0}{10}$ -os fővárosi kölcsön	97.75	97.75
Kereskedelmi bank	2827.—	2815.—
Leszámitolóbank	462.50	461.—
Jelzálogbank	522.—	522.—
Rimamurányi vasmű	500.—	502.—
Salgótarjáni kőszénbánya	573.—	562.—
Közúti vasut	609.—	601.50
Városi vasut,	332.—	328.—

*

Pénzpiac. Belföld. Az ultimó ez alkalommal korábban vetette elő árnyékát, mint más ultimókor. Ennek oka kétségkívül az évszárlatban keresendő. Végeredményben a mostani ultimótól sem várják, hogy a jegybank kölcsöntárcáját számbavehetően növelni fogja, ámde tudvalevő, hogy ilyenkor a készpénzállomány a mérlegben való kedvezőbb feltüntetése céljából nagyon sok rövid lejáratu papír kerül a jegybankhoz. Ez a törekvés okozta a nyílt piacon is a kamatláb szilárdságát, amely, mint már előző számunkban jeleztük, a 3 $\frac{3}{8}$ —3 $\frac{1}{2}$ százalék között mozgott.

A jegybanknál az ultimó benyújtások a rendes évvégi színezetet tüntetik fel. Már az utolsó heti bankkimutatás is nagyobb igényekről számol be. A *váltótárca* 20.4, a *lombard* 1.5 millió K emelkedést tüntetnek fel. A *bankjegy forgalom* 19.2 millióval emelkedett, míg az *adómentes jegyartalék* 28.4 és az *érckészlet* 9.2 millió K-val apadtak.

Londonban is már a hét elején érezhetővé vált az ultimó közelsége. A magánkamatláb 3 $\frac{1}{2}$ százalékig emelkedett, míg ultimópénz 4—4 $\frac{1}{4}$ százalékba került.

Berlinben pánikszerűen emelkedtek az ultimótételek. A multheti 5 $\frac{1}{4}$ —5 $\frac{1}{2}$ százalékkal szemben e héten a pénz ára 6 $\frac{1}{4}$ —6 $\frac{1}{2}$ százalékig emelkedett. De a magánkamatláb is folytonos emelkedést tüntet fel és a héten már elérte a 3 $\frac{7}{8}$ százalékot.

A nagy pénzszükségnek okát, mint már azelőtt is, az ipar és kereskedelem nagyobb igényeinek tudják be. De sokban hozzájárul ehhez a szilárduláshoz az is, hogy a *Seehandlung* csak december 31-ig bocsátott a piacnak rendelkezésére pénzt és ezek a kötelezettségek most esedékesek, anélkül, hogy újabb szabad tőkék kerülnének a piacra.

Párisban is érezteti az évszárlat hatását, de azért az igények simán és könnyen nyernek kielégítést.

A jegybankok utolsó kimutatásai:

	december 15-én		december 23-án	
	k o r o n a			
<i>Osztrák-magyar bank:</i>				
Érckészlet	1,477.233,000	1,468.017,000		
Váltótárca	300.429,000	320.860,000		
Lombard	39.573,000	41.015,000		
Bankjegyforgalom	1,639.063,000	1,658.260,000		
Adómentes jegyartalék	235.209,000	206.813,000		
	Kamatláb 3 $\frac{1}{2}$ %.			

Német birodalmi bank:	dec. 15-én m á r k a	dec. 23-án
Érckészlet	893.002,000	877.990,000
Váltótárca	872.722,000	928.708,000
Lombard	64.654,000	73.394,000
Bankjegyforgalom	1,241.808,000	1,304.690,000
Adómentes jegytartalék	160.043,000	79.040,000

Kamatláb 4%.

Angol bank:	dec. 17-én font sterling	dec. 24-én
Érckészlet	30.428,000	28.303,000
Váltótárca	24.841,000	28.667,000
Bankjegyforgalom	28.406,000	29.083,000
Összes tartalék	20.471,000	17.669,000
Bankjegytartalék	18.521,000	15.758,000

Kamatláb 4%.

Francia bank:	dec. 17-én f r a n k	dec. 24-én
Aranykészlet	2,381.689,000	2,381.774,000
Ezüstkészlet	1,107.907,000	1,104.228,000
Váltótárca	744.801,000	733.563,000
Bankjegyforgalom	4,231.328,000	4,235.086,000

Kamatláb 3%.

*

Gabonatözsde. Amit a szilárdabb amerikai jelentések hetek alatt nem tudtak elérni — a kedvezőbb ár-alakulást, azt az első hideg napok maguktól hozták meg. A hajózás beszüntetése által megcsappantak a felhozatalok, ami kedvezően hatott, különösen a készáru piacra. Nem tagadható azonban, hogy az állandó kedvezőbb amerikai jelentések is kedvező hatással voltak a piacra és valamennyi árunem tetemes árfolyamot ért el.

Az árak alakulását a következő árfolyamok tüntetik fel:

	1903 dec. 21.	1903 dec. 31.
Buza áprilisra	7.70	7.70
Buza októberre	7.59	7.68
Rozs áprilisra	6.56	6.69
Tengeri májusra	5.17	5.22
Zab áprilisra	5.43	5.52
Repce augusztusra	11.70	11.75

(—u—) **A készfizetések felvétele.** Amig nálunk mostanában a nagy politikai küzdelmek ezen kérdéstől teljesen elvonják a nagyközönség érdeklődését, addig Ausztriában állandóan felszínre van. Természetesen, ebben a kérdésben is, mint általában a közös ügyek nagyobb részénél, Ausztriának teljesen ellentétes álláspontja van a miénkkel szemben. Eddig pénzügyi tekintetben, ha nem is teljesen, de leginkább Ausztriától függünk. Hogy ez a függés hitelünknek sokat ártott és egyébként is költséges viszony, azt jól tudjuk. Éppen ezért akarjuk magunkat minden áron, legalább pénzügyi tekintetben, Ausztriától függetleníteni. Ausztriának fáj ez a törekvés, mert érzi azt a veszteséget, amelyet pénzügyi önállósításunk révén szenvedni fog. Agítást is mindenféle eszközökkel ellenünk, hát ha sikerülhet még a különválást elodáznia. Jogi tekintetben nem hozhat fel a különválás ellen semmit sem, igyekszik hát társadalmi úton: a különféle testületek útján olyan irányu mozgalmat indítani, amelyből az tűnjék ki, hogy az időpont még nem alkalmas a készfizetések felvételére és Magyarországban ajánlatos lesz ezzel a törekvésével

legalább addig várakoznia, amig Ausztria különböző gazdasági egyesületei kimondják a «placet»-et.

Legutóbb maga az osztrák pénzügyminiszter nyilatkozott a N. Fr. Pr. tudósítója előtt olyformán, hogy bizony a készfizetések felvételének határideje még nagyon is a messze jövő muzsikája. Szó sem lehet szerinte addig a készfizetések felvételéről, amig az összes kereskedelmi szerződéseket meg nem kötöttük és amig a Balkán teljesen le nem csendesül. De célzást tett a legujabb keletázsiai bonyodalmakra is, amelyek szintén akadályozzák a készfizetések megkezdését. Szóval, az osztrák pénzügyminiszter ur a «fortwursteln»-politikának a követségét szándékozik ebben a kérdésben érvényesíteni. Várnunk kell, míg a Balkán lecsendesedik, — vagyis addig, amig Törökországot a hozzátartozó veszélyes területekkel együttesen az európai nagyhatalmaknak méltóztatni fog egymás között felosztani. De még az sem lesz elegendő. Ha esetleg az orosz-japán konfliktus is megtalálna addig szünni, de időközben I. Jakab, Szahara föl nem kent császára valamelyik afrikai beduintörzsszel hajbakapna, várnunk kell, amig az egyik fél mindkét vállával a földet fogja érinteni, — mert különben nincsen meg arra nézve a garancia, hogy nem-e fog aranyunk egyszerre a Szaharába kivándorolni?

A készfizetések felvétele ügyében már gyakrabban elmondottuk nézeteinket, és ezúttal is csak arra szorítunk, hogy az osztrákok, de különösen Ausztria vezetőinek álláspontját olvasóinkkal megismertessük. Felesleges volna addig a készfizetések megkezdésének határideje felől vitatkozni, amig az a törvény, amely kormányunkat a készfizetések megkezdésére felhatalmazza, meg nincs szavazva. De ezeket az ellenérveket jól megjegyezzük magunknak, mert jó szövetségeseink még nevésegebb érvekkel is elő fognak hozakodni ha kell, mert hisz a cél szentesíti az eszközöket!

Aforizmak a takarékpénztári kérdéshez.

A *Pester Lloyd* ujévi számával ünnepelte meg alapításának 50-dik esztendejét. Ebből az alkalomból megszólaltatja hasábjain a magyar közélet kitünőségeit, akik a magyar közélet félszázados történetéről mondják el véleményüket. A magyar takarékpénztári ügyről *Hevesi Ödön*, a Pesti hazai első takarékpénztár-egyesület igazgatója aforizmak alakjában emlékezik meg, amelyeket érdekességük miatt fogva kivonatosan a következőkben ismertetünk:

A legelső magyar takarékpénztár kitünő szaktudású igazgatója rendkívül helyesen és szabatosan fogja fel a magyar takarékpénztárak gazdasági hivatását. Amig a külföldön a takarékpénztárakat nem lehet egyebeknek tekinteni, mint közvetítőknek a betevők és az államhitel között, addig a magyar takarékpénztárak mint a betevők és hitelkeresők közötti közvetítők jelentkeznek. Káros volna nálunk is, mint a takarékpénztárak tulajdonképeni hazájában: Svájcban, Angolországban, Franciaországban a takarékpénztárak tőkegyümolesztetési rendszereit törvények által korlátok közé szorítani. Hiszen itt van egy példa csak a közelmúltból, amely megcáfolja az ehhez a rendszerhez fűzött reményeket. Franciaországban csak 1895-ben kelt a takarékpénztári törvény, mégis már annak elégtelensége és helytelen intézkedései ellen éppen a legilletékesebb szakkörök panaszkodnak. Hát még a többi országok régebbi keletű tör-

vényei milyen akadályokat állítanak a takarékpénztárak szabad és észszerű gazdasági működése elé.

Hazafias és gyakorlatilag helyes is, ha igyekszünk a külföldön bevált, jó rendszereket hazai intézményeinkbe is átültetni; de ki biztosít afelől, hogy ezek a külföldi intézmények jobban be fognak válni a hazai talajban, mint az eredeti hazaiak. Az idegen rendszerek utáni hajhászást nálunk némely elégedetlen körök bizonyos szenvedélylyel üzik, de anélkül, hogy azok átültetése által eleve is csak a legkisebb biztosítékkal rendelkezésnek afelől, hogy azok be is fognak válni.

*

A legújabb időben ismét sokat foglalkoztak azzal a kérdéssel, hogy miként lehetne az összegyűjtött takarékbetéteket az államhitellel szorosabb összefüggésbe hozni, vagyis más szavakkal: *hogy a takarékpénztárak köteleztessenek betéteik tekintélyes részét állampapírokba investálni.* Azok az előnyök, amelyeket ilyen révén el lehetne érni, kétségkívül becsesek volnának, ámde sok akadálya is volna ennek. Nem szabad itt Angolországgra hivatkoznunk, ahol igaz ugyan, hogy a takarékbetétek állampapírokba fektetendők be, de itt az állam nemcsak az esetleges árfolyam-veszteséget, hanem a kamatok kifizetését is garantálja a betevőkkel szemben. Hogy mennyire sikamlós talaj az ilyen rendszerű gyümölcsöztetés, rámutat a cikkirő arra, hogy Anglia az utolsó 25 évben a kamathány fedezésére 12·5 millió font sterlinget volt kénytelen az állampénztárból pótolni. Franciaországban, ahol a takarékpénztárak szintén állampapírokban helyezik el betétjeiket, a congregatiók kiüzése által a takarékpénztárak egy nagy összege, ha átmeneitileg is, a nagy árfolyamesések következtében megsemmisült. Ebből az okból két év óta olyan agitációt fejtenek ki a francia takarékpénztárak ellen, hogy betétállományukból körülbelül 400 millió frankot elveszítettek. A porosz takarékpénztárak is megkísérlették az állampapírokba való nagyobb investiókat. 1901. év végén 1700 milliót, azaz az összes betétek 25%-át helyezték el állampapírokban, míg ugyanakkor csak 88 milliót, tehát csak a betétek 1¹/₄%-át fordították váltóescompt-ra. 1901. év végén a porosz takarékpénztárak 32·3 millió márka árfolyam-veszteséget szenvedtek az értékpapír-tárcán, annak beszerzési értékével szemben.

Nem tanácsos az értékpapírba való investálásnál pusztán a betét-állomány nagyságára tekinteni, hanem számolni kell az intézetnek egyéb rendelkezésére álló eszközökkel is.

*

Harmadik kérdésképpen az illusztris cikkirő a takarékpénztárak ellenőrzéséről szól. Az ellenőrzést a pénzügyi reform magvának tekinti. De ellenőrzés alatt nem pusztán az *adminisztratív ellenőrzést* érti, hanem a társaság üzleteinek belső értéke szerinti ellenőrzést is. Ezért nem theoretikusokat óhajt revizorokként látni, avagy a központból kidirigált hivatalnokokat, akik egyébként kitűnő szakemberek lehetnek, hanem olyan revizorokat, akik legalább is úgy ismerik a helyi és takarékpénztári viszonyokat, mint maguk az illető intézet tisztviselői. Az intézet könyvei bármily rendben is találatnak, azért ha például a váltóanyag kvalitatív rossz, avagy a jelzálog-kölcsönöknél az ingatlan tul van terhelve kölcsönrel, akkor az ilyen ellenőrzés a gyakorlat szempontjából illuzorissá válik.

Cikkirő is az egyesületi köteleket tartaná alkalmasnak az egyöntetű és hathatós revízió keresztülvitelére, de csakis akkor, ha az ellenőrzés nem fakultatív, hanem mindenkire nézve kötelező volna.

A külön takarékpénztári törvény alkotását feleslegesnek mondja, hanem a még szükséges törvényhozási intézkedések megvalósítását a kereskedelmi törvény módosításának idejére óhajtja fentartani. Örvendünk, hogy a gyakorlat-e kitűnő emberének nézete teljesen fedezi a mi álláspontunkat ebben a kérdésben.

*

Utolsó kérdésként röviden, de rendkívül ügyes vonatkozásokkal a *községi takarékpénztárak* intézményéről szól. Nyilvánvaló, hogy községek takarékpénztárakat mai nap csakis abból a célból alapíthatnának, hogy újabb jövedelmi forrásra tegyenek szert. Az az indok, hogy a magántőke nem vállalkozik, a XX. században, nem állhat meg többé. Ha tehát ez az egyetlen humánus alapja az ilyen törekvésnek elesik, akkor megmarad a pusztán való: a nyereszkedési vágy. Ma azonban alig van számottevő község, ahol legalább egy hitelintézet ne működne. Tehát a községi takarékpénztár a magánintézettel konkurálna. Hogy az ilyen verseny — eltekintve attól, hogy társadalmilag igazságtalan is — nem küzdhet más eszközökkel, mint egy magánintézet, azt feltételezzük. Már pedig akkor, ha egyenlő eszközökkel jelennek meg a porondon, alighanem a magánintézet viszi el a jobb eredményt. De politikai és személyi tekintetéből is helytelenítendő a község ilyen törekvése, amely megalágya lehet a legelkeseredettebb személyes éli harcoknak.

A világ petroleumtermelése. Észak-Amerika Egyesült-Államai földtani intézetének kiadás alatt álló jelentéséből a Chemiker und Techniker Zeitung 1903. évi 24. száma, a következő, 1902. évre vonatkozó érdekes adatokat közli. A mérték egy amerikai barrell, ami kb. 1·5 hl.-nek felel meg a mi mértékünkben. Ezen kimutatás szerint a világ első petroleum termelője az «Észak-Amerikai Egyesült-Államok», 80.894,590 barrell szállítással. Oroszország kb. 50,000 barrell-el marad vissza. Az említett két állam együttvéve a világ összes petroleum-termelésének mintegy 90 százalékát foglalja le. A többi országok és államok Oroszország és az Egyesült-Államok mögött messze visszamaradnak. Sumatra, Jáva és Borneo, amely szigetek a petroleumot termelők sorában tulajdonképpen a harmadik helyet foglalják el, a jelentés évében mindössze csak 5.860,000 barrell olajat termeltek; a negyedik helyen álló Galicia 4.142,160, Románia 2.059,940, India 1.570,590, Japán 1.193,000, Kanada 520,000 barrell-lel szerepel a petroleum termelésének 1902. évre szóló statisztikájában. Németország a kilencedik helyen szerepel 353,675 barrell-lel. Peru 60,000, Olaszország 12,000 és a többi országok, köztük Délamerika egyes államai, Algír, Perzsia, a Philippinák és China együttvéve, még 26,000 barrellt termeltek. A világ összes petroleumban való termelése e szerint az 1902. év folyamán 177.231,900 barrell, vagy kerékszám 276.000,000 hektoliter volt. Az emelkedés rendkívüli volt, mert az 1902. év nyeresége, az 1901. évi nyeresémet 7 százalékkal, az 1900. évit meg éppen 20 százalékkal szárnyalta túl. A két év termelési többlete tehát az összes termelés 1/5-ét teszi. Ezen statisztika legszembetűnőbb jelensége, hogy Észak-Amerika Egyesült-Államainak petroleum-termelése emelkedésben, Oroszországé pedig dekadenciában van.

—t.—j.

Az obstrukció és közgazdaságunk.

Széles e világon mindenhol a gazdasági kérdések állanak előtérben, a gazdasági problémák, a szociálpolitikai föladatok megoldásában megoszló fölfogások különbözősége szerint jegecesednek ki a politikai pár-

tok. Amerikában az arany hivei ellen küzdenek a ketős valuta barátai, Angolországban a szabad kereskedelem és a védvamos rendszer hivei vivják egymással meg a politikai harcot, Németországban agráriusok, szocialisták és a konzervativizmus különféle fokozatait üdvösnek valló pártok néznek egymással farkasszemet. Csak éppen nálunk nem a közvagyonosodás, az általános jólét, az anyagi boldogulás utai képezik a tengelyt, amely körül a világ forog; csak nálunk fontosabbak más olyan dolgok, amelyeknek közmegelegedésre való megoldásához a legbiztosabban elvezetne az ország anyagi függetlensége. Hát igazán olyan fényesek nálunk az állapotok, hát annyira kimerítettük már a gazdasági haladás minden eszközét, hát olyan alaposan megoldottunk már minden közgazdasági problémát, hogy ezeknek az összessége, a mindennapi kenyér kérdése csak másodrangú, hogy arra ráérünk még? Azt hiszem, nincsen a hármás bér és a négy folyó hazájában egyetlen józan gondolkozású ember sem, aki ezekre a kérdésekre habozás nélkül nem a leghatározottabb «nem»-mel felelne. Hát akkor minek kell nekünk a maguktól hegedező sebeinket kötözgetnünk, amikor másfelől meg elfolyik a vérünk, kiszivárog az életnedvünk? Minek kell nekünk álló esztendeig a katonaságunk nyelvén és jelvényén veszekednünk, amikor egyre fogy a katonának valóságunk, egyre apasztja a nemzetek legsorvasztóbb betegsége, a kivándorlás?

Eszünkbe sem jut a magyar nyelv fontosságának a kicsinylése nemcsak a honvédelemben, hanem akármilyen más téren is; de ha évszázadokig el lehetünk a holt latin nyelvvel, ha évtizedek óta bicsaklik ki a nyelvünk a németen, nem tudjuk megérteni, hogy miért kell éppen most megmutatnunk, hogy a jussunkat nem hagyjuk, amikor hazánk történelmének minden egyes lapja arról tanuskodik, hogy a magyart magyarságából nem vetköztheti ki sem az ádáz ellenség, sem a hamis jóbarát s amikor jobban fáj, jobban kell, hogy fájjon mindnyájunknak az, hogy amíg mi a decorumot védjük Ausztriával szemben, a kapzsi szomszéd eleszi előlünk a kenyeret. Nem tudjuk fölfogni, hogy miért muszáj éppen most mindennek háttérbe szorulnia a hadsereg nyelvének kérdésével szemben, ámbár magának a kérdésnek fontosságát magunk is elismerjük és valljuk, amikor a közgazdasági és szocialpolitikai föladatoknak olyan óriási halmaza sürgeti a gyors megoldást, hogy évekig foglalkoztathatja Magyarországot sorsának intézőit, amikor ezen föladatok teljesítésében az elodázás minden napja helyrehozhatatlan veszteséget okoz, míg a közjogi igények integritását nem kezdheti ki az az idő, amely alatt nem hirdeti mindenki.

Szegény ország vagyunk, mezőgazdaságunk pang, iparunk csenevész, kereskedelmünk nincs. Amit fogyasztunk, annak tulnyomó része idegeneknek hajt hasznót; a magunk gazdasági erejét parlagon hevertetjük, elanyira, hogy hazánknak a népe nem tud megélni a földön, amelyet a Gondviselés minden kincsével megáldott és idegenben kell keresnie azt a kenyeret, amelyet itthon a dolgok igazi rendje szerint játszva kellene megkereshetnie. Földünk termékeny, éghajlatunk kedvező, és mégis az Alföld dus humusán gyöngébben fizet a buza, mint Szászország köves talaján, zord éghajlata alatt; vannak érceink, értékes ásványaink a föld gyomrában és mégis bányászatunk ma alig áll ott, ahol Németországnak, a sokkal szegényebb földü Németországnak tizenöt esztendővel ezelőtt volt; bővizű folyóink önként kínálkoznak a közlekedés olcsó

utjai gyanánt és mégis forgalmunk aránylag kisebb, mint a hajózható vizek nélkül szükölködő svájcé; fajunk élelmes, tanulékony, szorgalmas és mégis a tunya olaszoknak különb az ipara, mint a mienk.

Ezeket a bajokat kell először segíteni, ezeket kell olyan gyökeresen orvosolni, hogy fiaink és unokáink a szemünk közé nevetthessenek, ha régi jó időkről presbitálunk előttük. Olyan fokra kell a mezőgazdaságot emelni, hogy a szántóvető gyarapodhassék vagyoniilag a munkája után; azzá kell az iparunkat fejleszteni, hogy igazi tényezőjévé legyen közgazdaságunknak és az őstermelés produktumainak tulnyomó részét képes legyen itthon fogni, hogy mint kész terméket adhassa át a lüktető, élettől pezsgő, finomult érzékű, széles látkörű kereskedelemnek, amely be tudja tölteni a világpiacon méltó szerepét. Akkor majd mindenki megtalálja helyét a hazában, vagyoniilag megerősödünk és ha majdan nálunk lesz a monarkia vagyoni tulsulya, magától idebillen majd a politikai hegemonia is; akkor majd érett gyümölcsként hull le ölünkbe az a fáról, amiért ma hiába rohanunk megfeszült erősebb törzsnek.

De amíg ezt el nem értük, vagy legalább a biztosan ide elvezető uton jó messzire előre nem haladtunk, addig a közjogi küzdelem politikánkban don Quijotte harca lesz csupán, célra nem vezethet, csak időnkét, erőnkét fecsérli el hiába.

Ezért fájlaljuk nagyon, hogy közgazdaságunk tényezői, a gyakorlati mezőgazdák, iparosok és kereskedők testületei nem foglalnak nyomatékosan állást az obstrukció ellen, hogy nem szitják lángra az ország higgadt közvéleményét, olyan lángra, amelyben megolvad az a néhány ember, aki ma már nem is igazában azokért a magaszos eszmékért kapaszkodik az államgépezet kerekéibe, amelyeket tele szájjal hirdet, hanem talán dacból, talán virtusból, hogy megmutassa, hogy erősebb mindenkinél, vagy az Isten tudja miből, de bizonyára nem abból a higgadt, elszánt meggyőződésből, amely a mögötte falankszként álló közvéleményből meríti az erejét. Nem szabad senkit megtéveszteni az obstrukciós szónokok nagyhangú mondásainak, hiszen aki ki akarja nyitni a szemét, láthat, láthatja, hogy törvényhozásunk majdnem esztendő meddő szalmacséplése csak súlyosbbitja a már anélkül is nehéz gazdasági helyzetet.

Az obstrukció egyik legjelesebb szónoka, Holló Lajos a minap nagyszabású beszédében kiterjeszkedett a közgazdasági kérdésekre és az obstrukciónak hatására — közgazdaságunkra is, mert belátta, hogy ez elől már nem térhet ki és mert belátása megmondta neki, hogy éppen itt van az obstrukció Achilles sarka. Azt mondotta: «... egy napon, a mint Khuen Héderváry kormányzata megszűnt és más kormány égisze tünt fel, az üzleti érdek hirtelen olyan magaslatra emelkedett, hogy az előtt össze kell törnie minden mellékszempontnak: a nyelvnek, a zászlónak, a jelvényeknek és mindeknek, ami azelőtt szent volt. Hát lehet komoly harcban ilyen motivumokat felhasználni? Lehet egy nemzetet ilyen számítással félrevezetni? Hát eddig nem volt üzleti hátrány? Az üzleti hátrány csak akkor állott elő, amikor ez a kormány foglalta el helyét? Addig pedig, amíg olyan kormányzás volt, amely károsnak ígérkezett bizonyos existenciák fentartására, a nyelv volt a szent eszme? Hova lettek egyszerre azok az eszmék, amelyekért mi sikra szálltunk? Hogy lehet az, hogy egy éjszaka megforduljon a dolog és az, ami annakelőtte szent volt, egyszerre megszűnik szent lenni?»

Erre a kérdésáradatra nagyon könnyű a válasz. Igenis, a Tisza István gróf kormányralépte előtt is volt üzleti hátrány, gazdasági életünket akkor is nyomta a vitális érdekeinket érintő kérdések elintézésének az elodázása; de azt reméltük, hogy ez csak átmenet, hogy ennek hamar vége szakad, hogy az előtérben álló közjogi problémák nemsokára jobbra vagy balra megoldódnak. Hiszen ezt remélte a közjogi ellenzék maga is, ezt hangoztatták akkor a szónokok, az ellenzék lapjai is. És a gazdák, az iparosok, a kereskedők várták türelmesen, hogy majd rájuk kerül a sor. Talán nagyobb is volt ez a türelem a kelleténél és még ma is türelmesebbek vagyunk, mint lennünk szabadna, amikor életbevágó fontosságú ügyekről van szó. Nem ajánljuk az obstrukció mestereinek, hogy ezt a türelmet végképp kimerítsék; a mi gazdasági tényezőink talán még akkor sem lépnének föl elég erőlesen, de hogy a magasztos függetlenségi eszmét, amelynek örve alatt a szóáradat folyik, az obstrukció már sokak szemében kikezdte és ha dolgait tovább is úgy folytatja, végképpen lejáratja, az éppen oly bizonyos, amilyen pótolhatatlan vesztesége volna közjogunknak, mert az ilyen eszmét nagy megrázkódtatás nélkül újra föltámasztani nem lehet.

Azok az eszmék, amelyekért Holló Lajos és társai eddig küzdöttek, az obstrukció kimulásával nem temetődnek el; azok élnek minden magyar ember kebelében, de a józan ész, a belátás azt parancsolja, hogy az égetőbb szükségletet kell előbb kielégíteni. Ami eddig szent volt mindnyájunknak szent marad ezután is, de hogy érte harcolhasunk, ahoz erő, pénz kell, ezt pedig csak a gazdasági fejlődés adhatja meg. Nem okolja senki az obstrukciót azért, hogy gazdasági állapotunk válságos, — sajnos, a válság öregebb az obstrukciónál, de azért az obstrukció hatását eltagadni nem lehet.

Azt állítja Holló, hogy ez a desztrukció egyesegyedül a vállalkozásra szorítkozik; mint amikor valakiről azt mondjuk, hogy semmi baja, csak a toroka véres. Hát ugyan mi egyéb a vállalkozás, mint a gazdasági élet szive? Nem a vállalkozás hidalja-e át azt a sok úrt, amely a termelés és a fogyasztás sokféle változata között van? Nem a vállalkozás ad-e impulzust a termelésnek és fokozza a fogyasztást? Mert hiszen a vállalkozás nem az ám csupán, amit a szó vulgáris értelmében veled gondolni szoktunk és amire Holló is kétségkívül gondolt; a vállalkozás fogalma egyesíti magában a gazdasági élet minden tevékenységét. Vállalkozó a földjét más emberek segítségével művelő gazda, vállalkozó a segédek foglalkoztató iparos, vállalkozó a gyárat alapító tőkés, vállalkozó a pénz forgalmát közvetítő és szabályozó pénzügyész, vállalkozó a kereskedő, aki árut vesz, hogy eladja; szóval, vállalkozó mindenki, aki másnak munkát ad, hogy azt a munkát értékesíthesse. És éppen mert az ilyen vállalkozók ma nálunk gyérebben vannak, mint okvetlenül szükséges volna, azért pang a mezőgazdaság, az ipar és a kereskedelem.

Azzal is érvel az obstrukció vezérszónoka, hogy «Magyarországon a helyzet az, hogy a vidéki pénzügyzetekben a jobb termékek következtében, amelyek legutóbb voltak, némi kis tőkefelszaporulás állott elő. Minden takarékpénztár visszadobja visszleszámitolási tőkeállományát, mert a saját tőkéjét sem bírja elhelyezni, bár leszámítja a tőkekamatlábat is. Ez mind azt mutatja, hogy a gazdasági erőgyűjtésnek ezek az idők nem voltak kedvezőtlenek».

A tény maga igaz, minden szava helyes, de a következtetés hamis, amit Holló maga is kénytelen bevallani, amikor elmondja, hogy «hiányzik a vállalko-

zási kedv. Nincsen meg a felszaporodott tőkének kellő bizalma, amely elhelyezést találjon. De hát miért nincsen meg? Azért, mert nincs meg az a megnyugvás, hogy az állam védelmet nyújt annak az ipari vállalkozásnak; tanulságul szolgáljon erre azok a kémények, amelyeknek füstölése megszűnt, azok az iparvállalatok, melyeknek részvényitőkéje elveszett és elpusztult, mert az a mesterséges támogatás, amelyet nekik jóakarattal eddig is — adóelengedések, kamatmentesség és egyéb kedvezmények alakjában — adtak, csak életelixir, mesterséges táplálkozás; arra üzletet alapítani nem lehet, mert ha az megszűnik négy-öt év múlva, megszűnik és veszendőbe megy az egész ipari és vállalati tőke. A támogatás egyetlen módja, hogy az állam védelmet nyújtson a kezdet nehézségeivel küzdő ipar részére. Nézzük meg, hogy Ausztriában hogyan keletkezett az ipar? Azok a császárok, uralkodók, mint Mária Terézia és József császár, Ausztria iparának fellendítésére valóságos prohibítív vámokat állítottak fel, mindenféle idegen iparcikkek behozatalára. Meg olyan gépezeteket is, amelyeket akkor Angliából halálbüntetés terhe alatt tilos volt kivinni, nem átalítottak spionokkal behozatni, akik még életüket is kockáztatták, csak hogy az állam ipari fejlődését előmozdítsák.

Mindez csak gondos, nagy munkával, az ipar fejlesztésével és mesterséges védelmezésével volt elérhető. Az obstrukció akadályozza meg ezen vállalkozásoknak lehetőségét? Nem-e az, hogy nincsen bizalom, megnyugvás egy ilyen közgazdasági politika iránt, amely hol ebbe, hol abba a végletbe taszítja bele az ország népét, amely a szövetséghez ragaszkodik, még akkor is, mikor a törvény szerint az a szövetség nem áll fenn, amely «állapotokat» fixiroz, mint közgazdasági és kereskedelmi tényeket. Ez nem az a helyzet, amely a közgazdasági fejlődésnek bárhol is alapjául szolgálhatna».

A sok kérdésre kérdéssel válaszolva: ki akadályozza meg az államhatalom ezidőszertit letéteményesét, a kormányt abban, hogy a közjogi politikáról átterjen a közgazdasági politikára? Ki állja útját annak, hogy Magyarországot törvényesen megállapított költségvetéssel kormányozzák és ezen költségvetés keretében vagy mellé olyan intézkedéseket illeszsenek, amelyek a mindnyájunk érezte hiányokat pótolhatnák? Ki köti le a kormány figyelmét, működésre való erejét a közjoggal annyira, hogy a társadalom gazdasági akcióját nem szíthatja, nem élesztgetheti és nem irányíthatja? Iparfejlesztési politikánk számos nagy bajával szemben ki játszsza a közönyösét, ki mulasztja el ezen a téren az ellenőrzés nagy kötelességét? Bizony, bizony, az obstrukció az.

Hiszen meglehet, hogy a mostani vagy egy későbbi kormány nem dolgoznék ezen a téren elég gyors tempóban, hogy intézkedései félszegek vagy hiányosak volnának; sőt az sem lehetetlen, hogy a kormány egyik törvényjavaslat letárgyalása után ismét elhanyagolná a közgazdasági politikát. Milyen szép, milyen áldásos hivatás várna akkor az ellenzékre abban, hogy a késedelmeskedő államhatalmat gyorsabb tevékenységre sűrgesse, hogy a hiányok pótlására ösztökélje, hogy a félszegek kiigazítására szorítsa, hogy a közjóval szemben való kötelességeire figyelmeztesse! Mennyivel hálásabb volna ez a mai meddő szóharcnál! Ezekben a dolgokban az ellenzék életrevaló eszméit az egész ország támogatná. A kenyér kérdésében még a gyanuja is lehetetlen volna annak, amivel ma a kormányt vádolják, hogy meghamisítja a közvéleményt, mert ezekben a kérdésekben mindenki amellet foglalna állást, aki a legjobbat akarja. A közgazdasági politikában semmiféle

kormány nem sáncolhatná el magát a «non possumus» mentsvárába, mert a «muszáj» hatalmas ágyuja halommá lőné a gyöngé bástyát. A közgazdaság a politikában nem hajszolhat jelszavakat, nem igazodhatik theoretikus szofizmák után, itt a számok adta pozitivitás nyújt parancsoló mód irányt, amely elől kitérni nem lehet.

Sajnos, kevés a remény, hogy az obstrukciót egyhamar erősebb külső behatások nyomása nélkül abba-hagyják. Nos hát, mozduljon meg az ország minden gazdája, minden iparosa, minden kereskedője; gyűl-sezzenek, tanácskozzanak és ítélik el hangosan, félre-érthetetlenül, világos módon annak a néhány képviselő-nek az eljárását, akik gazdasági érdekeink előmozdítá-sának ellene feszülnek. Ha a képviselőházban a passzív rezisztencia a kormány pártjának a jelszava, lépjenek ki egyebütt a nyilvánosság elé, keressék másfelé az érintkezést a közvéleménnyel és ébresszék föl alvó társadalmunkat. Legyen Chamberlain agitációja a példa, ágáljon a mi szabadelvű pártunk is, kezdjen tevékeny működést, hiszen elég régen pihen.

A német vasipar munkaereje. A «Verein Deutsche Eisen- und Stahlindustrieller» (A német vas- és acélgyári iparosok egyesületének) statisztikai hivatala legközelebb egy kimutatót közölt, amely Németország vas- és acélgyár üzemében az utolsó harminc év alatt foglalkoztatott munkások számát táblázatba összefoglalva: vasércbányászat, nagy vasolvasztó üzem, vasfeldolgozás (öntőművek, hegesztő-üzemek, acélgyárak) szerint csoportosítja és 1873-tól 1902-ig részletesen kimutatja. Ezen táblázat adatai nem minden érdekesség nélkül valók. A munkáslétszám 1873. évtől 1902-ig, 183.874-ről 310.048-ra emelkedett, de az emelkedés majdnem kizárólag a vasfeldolgozás javára esik. A nagyvasolvasztó üzemeknél alkalmazott munkások száma csak 4270-el emelkedett a szóban forgó 30 éves időszak az alatt; a vaskőbányászat munkáslétszáma meg éppen 289 főnyi esést mutat 1902 és 1873 között. A nagyvasolvasztó üzemben való vissza-esés, munkáttakarító találmányok alkalmazására vezethető vissza és ma közel ugyanannyi munkáskézzel háromszor annyi nyersvasat termelnek, mint 1873-ban.

Év	Vaskőbányászat	Nagyvasolvasztó üzem	Vasfeldolgozás. Vashegesztés. Acélművek.	Összeg
1873	39491	28129	116254	183874
1874	31733	24342	118748	174823
1875	28138	22760	114003	164901
1876	26206	18556	99668	144430
1877	25570	18188	95400	139158
1878	27745	16202	92026	135973
1879	30192	17386	96956	144534
1880	35814	21117	106968	163899
1881	36891	21387	114433	172711
1882	38783	23015	125769	187567
1883	39658	23515	129452	192625
1884	38914	23114	132194	194222
1885	36072	22768	130755	189595
1886	32137	21470	130858	184465
1887	32969	21432	138176	192577
1888	36009	23046	147361	203416
1889	37762	23985	161344	223091
1890	38837	24846	170753	234436
1891	35390	24773	170268	230431
1892	36032	24325	168374	228731
1893	34845	24201	169838	228884
1894	34912	24110	174354	233376
1895	33556	24059	181173	238788
1896	35223	26562	197522	259307
1897	37991	30459	211328	279778
1898	38320	30778	230029	299127
1899	40917	36334	250263	327514
1900	43803	34743	258358	336904
1901	40802	32367	239140	312309
1902	39202	32399	238447	310048

A kereskedelmi és ipari érdek-képviselő.

— Lányi Leó felolvasása. —

Lányi Leó a Budapesti kereskedelmi és iparkamara elnöke december hó 30-án a *Kereskedelmi Csarnokban* felolvasást tartott a fenti kérdéstről, amelyről a következőkben számolunk be:

A budapesti kereskedelmi és iparkamara megbízatásának ideje maholnap lejár és néhány hónap múlva megújult erővel fogja ez a testület tevékenységét folytatni. Tizenegy éves működésem alatt nyert benyomásaim határozott nézetekké alakulnak ki a kérdés tekintetében: vajjon a kereskedelmi és iparkamarának nagy-jelentőségű intézménye a jelenlegi, gyökeresen megváltozott közgazdasági viszonyok között is megállja-e a helyét és miként tölti be hivatását a szabad egyesületek törekvései mellett, amelyek a különféle gazdasági tényezők és érdekkörök tagolataiból természet-szerűleg létesültek. Éppen most, a kamara megújítása előtt tartom időszerűnek a fölvetett kérdés tárgyalását és a szempontoknak a megvilágítását, a melyeket egyfelől a választó kereskedő- és iparos-közönség magatartására, másrészt pedig a kamara és a szabad egyesületek törekvései közt fönálló viszonyoknak a megítélésére mérték-adóknak kell tekintenünk. Mielőtt azonban tárgyamnak további fejtegetésébe bocsátkoznám, érinteni kívánok egy kérdést, amelynek tisztázását fontosnak tartom.

A kamarai intézménnyel szemben ugyanis gyakran merül föl az a jogosulatlan szemrehányás, hogy nagyon is fogékony a kormány befolyása iránt. Ez a szemrehányás sok esetben mintegy okul és alapul szolgál szabad egyesületek létesítésére. Megvallom, ezt a szemrehányást tulajdonképpen nem is értem egészen, mert alig van olyan állami intézményünk, amelynek jogai és kötelességei törvényesen olyan precizitással volnának szabályozva, mint a kamara jogai és kötelességei, és a melylyel szemben, az elnökválasztás és a költségvetés jóváhagyásának a jogán kívül, a kormány oly kevésbé érvényesíthetné befolyását, mint a kamarai intézménnyel szemben. Emlékeztetem szerint tizenegy év alatt egyetlen egy olyan eset sem fordult elő, melyben a kormány saját akaratát a kamarára ráoktrojálni kívánta volna, vagy hogy a kamara valamely állásfoglalásánál a kormányra való tekintet által vezéreltetett volna. Az igaz, hogy az állami legfőbb érdekekre való tekintetek elől elzárkózni nem lehet és nem is szabad.

De ha a befolyásoknál a lehetőségét tagadni nem is lehet, föl kell vetnem azt a kérdést, vajjon az ilyen irányú befolyásolás egészen kizártnak tekintendő-e a szabad egyesületeknél? Ma, a midőn az állam mindenhatósága mind teljesebbé és mélyebbé válik, s a midőn az államnak a kereskedelemre és iparra gyakorolt befolyása mindinkább növekszik, meggyőződésem szerint az említett szelid nyomásnak a szabad egyesületek épp úgy ki vannak téve, mint a kamara, de a kamarában a magánérdekek kevésbé érvényesülhetnek, mint a szabad egyesületekben, mely utóbbiak bizonyos határig természet-szerűleg a saját tagjaikkal szemben is függő viszonyban vannak. De nem tagadható, hogy ha a kamara függetlensége iránt kétség támad, ez csökkenti a kamara szavának a súlyát anélkül, hogy ezáltal a szabad testületek ereje és befolyása növekednék. Ennek csak az lehet az eredménye, hogy a kereskedelmi és ipari érdekképviselőtek auctoritása az egész vonalon csorbát szenved.

A kamara működésének a jellemzésére áttérve, főlemli, hogy mindjárt az alkotmányos alapon történt reorganizációja után, az 1870. évben jelölte meg a budapesti kamara azokat az akadályokat, amelyek elhárítandók s azokat a berendezéseket, amelyek létesítendőök volnának avégből, hogy a főváros természetes hivatásának megfelelően, kereskedelmünk gócpontjává válják. E cél elérésének legfontosabb előfeltételeiként sürgette a kamara, hogy nyilvános tárházak építessenek és hogy a helyi költségek (kövezetvám stb.) mérsékeltesse. És amidőn a főváros által végre létesített közraktárak teljesen elégtelennek bizonyultak, ismét csak a kamara volt az, amely az 1890. évben egy a kereskedelmi kikötőnek Budapesten való kiépítése iránt sorompóba lépett. Fölszólt a kamara kereskedelmi bíróságoknak a létesítése érdekében. Azután ismételve sürgette a kamara kereskedelmi és váltójogunknak újraszabályozását, amíg végre 1875-ben a kereskedelmi törvény, 1876-ban pedig a váltótörvény a kamara tevékeny közreműködése mellett megalkottatott. Az üzleti életben fölmerült bizonyos visszasságokra való tekintettel a kamara már az 1875. évben kidolgozta a család jogcselekményeknek csődön kívüli megtámadhatásáról szóló törvény tervezetét. A Dunagőzhajózási társaságnál és egyes vasutaknál Budapest hátrányára fönnállott differenciális tarifák ellen a kamara ugyancsak az említett memorandumban állást foglalt.

A postatakarékpénztár életbejuttatásánál is a kamara nagyban hozzájárult a fölmerült akadályok és aggodalmak elhárításához.

A magyar-osztrák (azelőtt nemzeti) bankkal való viszony tekintetében a kamara 1860 óta, határozottan és erélyesen állást foglalt a magyar érdekek megóvása végett. Hogy a magyar ipar a közös hadsereg szükségleteinek a szállításában megfelelőleg részesíttessék, a budapesti kamara már az 1871. évben mozgalmát indította, az állami és közhatósági szállítások tekintetében már az 1882. évben beható tanácskozásokat folytatott és a föl sorolt néhány példa is eléggé illusztrálja, milyen sokoldalú, intenzív, gazdasági életünk minden ágának fejlődését mily nagy mértékben előmozdító volt az a munkásság, melyet a kamara évtizedeken át kifejtett.

De a mi korunk, nemzedékünk föladatai nagyobbak, többfélék, komplikáltabb és sokkal nagyobb mértékben veszik igénybe az intézménynek egész intellektuális erejét. És ebben az irányban gyakran konstatálhatók némely hiányok, fogyatkozások és némi egyoldalúság. Ez azonban a szabad egyesületeknél is általában minden olyan intézménynél tapasztalható, ahol a föladatak megoldása testületi szervezetekre van bízva?

És ha hiányok létezését nem tagadom is, de ki kell emelnem, hogy a kamarai levelező tagok intézményével, valamint a szélesebb kereskedői és ipari körök tevékeny támogatásával, amelyek a kamarának már hivatalos jellegénél fogva is rendelkezésére állanak, a kamara értelmi ereje ma is olyan kiegészítést nyer, amely az összes hiányok pótlására alkalmas és amely a kamarát abba a helyzetbe juttatja, hogy akár elméleti tekintetben is föladatainak magaslatán maradhasson.

Távol van tőlem az a szándék, hogy az eddig mondottakkal a szabad egyesületek alakulásának jogosultságát kétségbe vonjam, vagy hogy kicsinyeljem azokat az eredményeket, amelyeket buzgó tevékenységük elért; ellenkezőleg, meggyőződésem szerint nemcsak helyénvaló, hanem szükséges is a szabad egyesületek

létesítése addig a határig, ameddig az értelmi erők ökonomiája ezt megengedi. A szabad egyesületek működése igen üdvösen kiegészítheti a kamarának a működését, de a szükséges egymás mellett való működésnek nem szabad egymás ellen való működéssé elfajulnia; csak a karöltve haladás által kerülhető el a kereskedelmi és ipari érdekeknek súlyos sérelme.

Ez pedig nem csupán a kereskedő- és iparososztálynak fontos érdeke, hanem egyszersmind magának az államnak is, amelynek első sorban a kamara véleményét kell figyelembe venni, különösen olyan esetekben, amidőn ellentétes felfogások is előtérbe tolnak.

Nehéz dolog a kamaráról beszélni és e mellett meg nem emlékezni egy gyakran fölhangzó kívánalomról: a kamarai intézmény reformjáról. Első sorban annak a szükséges voltát hallottuk hangoztatni, hogy az intézmény intellektuális ereje megóvassék és növeltesse. Vajjon ez a cél azzal volna-e elérhető, hogy az egyes érdekcsoportok adószolgáltatásuk arányában a jelenleginél nagyobb figyelemben részesíttetnének, vagy pedig azért, hogy kiválóbb szakérők megnyerése végett bizonyos számú tagokat hozzá választanának, vagy esetleg a Franciaországban elfogadott közvetelt választási rendszernek, t. i. kamarai választók választásának a meghonosításával: ezt most eldönteni természetesen nem kívánom, de minden esetre el kell ismerni, hogy a mai választási rendszerünk sem az egyes érdekcsoportoknak jogosult igényeit ki nem elégíti, sem pedig az intézmény objektív érdekeinek kielégítésére biztosítékot nem nyújt. Másrészt arról is volt már szó, vajjon a kamarák számának fokozatosan történt szaporítása és általában a kerületi (regionális) kamarák rendszerre megfelelő-e az igényeknek és vajjon a kamarai intézményt nem lehetne-e fölhasználni a benne rejlő kereskedői szellemnek, tagjai tudásának és üzleti tapasztalatainak, valamint bátor kezdeményezésének gyakorlati érvényesítésére. Külföldön a kamarák nagy szolgálatokat tettek e téren, különösen Franciaországban, a kamarai intézmény e klasszikus hazájában, ahol a kereskedelmi kamarák nagy vállalatokat kezdeményeznek, támogatnak és önmaguk üzemből tartanak, nevezetesen kereskedelmi kikötőket, raktárházakat, kereskedelmi muzeumokat, kiállításokat, kereskedelmi szakiskolákat, nem utolsósorban áru- és értéktözsdéket. Meggyőződésem, hogy egyes rendelkezések megváltoztatásától eltekintve, gyökeres reformra szükség nincsen és hogy a kamarai intézmény mai szervezetében is képes fontos hivatásának megfelelni. De igenis szükség van arra, hogy kereskedő- és iparos-köreink épp úgy, sőt lehetőleg fokozottabb mértékben, mint eddig, szeretettel támogassák, tőlük telhetőleg erősítsék azt az intézményt, amely viszont az ő támogatásukat tekintti legfontosabb, sőt egyetlen céljának! Küldjék ki a kamarába kebelükből a legkiválóbbakat, kölcsönözzék oda erejük legjavát és az intézmény belső keretein kívül maradók is, egyesek és testületek, közös erővel hassanak oda, hogy minél nyomósabbá válják a kamara szavának a sulya, amelynél odaadóbb és önzetlenebb védelemre, különösen a manapság domináló gazdaságpolitikai irányzatok közepette, sehol sem található.

Az érdekes kérdések fejtegetését nagy figyelemmel hallgatta az előkelő és nagyszámú közönség és a felolvasás befejezése után az illusztris felolvasót szíves ovációkban részesítették.

Széntermelés és szénfelhasználás, illetőleg szénfogyasztás. Angolország kereskedelemügyi hivatala által legújabb kiadott kimutatás szerint a világ átlagos évi széntermelése 700.000.000 tonna. Ebből a mennyiségből, a világ öt legnagyobb széntermelő országára, vagyis: Németországra, Angolországra, Franciaországra, Belgiumra és Észak-Amerika Egyes.-Államaira jut

	1900	1901	1902
Németország	109.290,000	108.539,000	107.436,000
Anglia	228.784,000	222.552,000	230.728,000
Franciaország	32.722,000	31.634,000	29.574,000
Belgium	23.463,000	22.213,000	22.769,000
Egyesült-Államok	244.880,000	266.064,000	272.987,000

Eszerint 1902-ben Németországban és Franciaországban kevesebb szén termelt, mint 1900-ban és 1901-ben; Angolországban pedig az utolsó év széntermelése részben növekvő volt, azaz nagyobb volt, mint az 1901. évben, de kevesebb volt, mint 1900-ban. A tonna szénnek a bányán számított átlag-értéke, 1901. évben Németországban: 11 K 49 f; Angolországban ugyanannyi; Franciaországban: 15 K 45 f; Belgiumban: 14 K 93 f és Észak-Amerika Egyesült-Államaiban: 6 K 78 f volt. Ezen árak, Angolországban tonnánként 1 K 82 f-rel, Belgiumban 1 K 12 f-rel szálltak, míg Franciaországban ugyancsak tonnánként 0.74 K-val és Amerika Egyesült-Államaiban 0.32 K-val emelkedtek. Az eddig már rendelkezésre álló számítás-adatok, Észak-Amerikában ár-emelkedést, Németországban pedig az 1900. évi állapotokra való visszatérést jeleznek.

Az alábbi összeállításban, a szénnek 1901. és 1902. évi vonatkozó fogyasztás adatai vannak összeállítva, az országokól amelyek a termelés körül leginkább érdekelve vannak:

	1901	1902
	t o n n a	
Egyesült-Államok	256.407,000	265.105,000
Angolország	161.271,000	166.698,000
Németország	97.436,000	95.325,000
Franciaország	44.651,000	42.199,000
Oroszország	19.913,000	—
Belgium	18.951,000	19.691,000
Ausztria és Magyarország	18.493,000	—

Ha a számítás alapjául a lakosok száma szerint vett tonna-mennyiséget vesszük, kitűnik, hogy 1902. évben

Angolország egy-egy lakója	3.97 tonnát
Egyesült-Államok egy-egy lakója	3.36 »
Belgium egy-egy lakója	2.86 »
Németország egy-egy lakója	1.65 »
Franciaország egy-egy lakója	1.08 »
Ausztria és Magyarország egy-egy lakója	0.40 »
Oroszország egy-egy lakója	0.15 »

fogyasztott.

Németország és Franciaország csekély fejenként való fogyasztását abból a körülményből lehet kimagyarázni, hogy ezen országokban, fa-tüzelő-anyagon kívül még tőzeget, barnaszenet (lignit) és spirituszt is használtak a tüzelés céljaira. Hazánkban és Ausztriában a fával való tüzelés van tulsúlyban. Az utolsó 20 év folyamán, Német-, Francia- és Olaszország voltak az angol-országi szén legnagyobb fogyasztói, olyannyira, hogy a brit birodalom kivételének közel fele-része ezen államokra esik. —t.—j.

Jótekonysági bazárok.

Amit a következőkben mondani akarunk és ami panaszok ezen szinleges jótekonysági intézmények ellen ajkunkra jönnek, azok legtávolabbról sem érintik a valódi, igazi jótekonyságot és csak azok ellen a meghonosítások ellen irányul, amelyek míg egyrészt egyeseknek hasznos, másrészt nagyon soknak károkat okoz és a károkhoz arányítva, alig juttat valamit jótekonyságra,

amely pedig nagyon alkalmas cégér, a nagyobb forgalom elérésére.

Most, karácsony tájban mind több panaszos levél érkezett hozzánk olyan kereskedőkörök részéről, amelyek megbízhatóságához nemcsak hogy kétség nem fér, de amelyek kommerciális dolgokban mindenkor irányító szerepet játszanak. Arról panaszkodnak, hogy az utóbbi években lábrakapott jótekonysági bazár intézmények, bizonyos speciális üzleteket olyan mértékben érintettek, hogy azok forgalma némely helyen 50 százalékra apadt. Halljuk már az ellenvetést, amely akként szól: hát bizonyos, hogy a jótekonysági bazárok az okozói az üzlet visszafejlődésének?

A beküldött panaszok nagyobb részéből, valamint a közvetlen szerzett tapasztalatokból alkalmunk nyílt meggyőződni arról, hogy bizony nagy vevőkört vonnak el ezek a jótekonysági bazárok a hivatásos kereskedők vevőköréből. Azok a színes kis levélkék, amelyeket az elárusító jótekonysági hölgyek férfi- és hölgy ismerőseiknek szétküldenek és amelyekben őket értesítik, hogy ekkor és ekkor árusítani fognak valamit és egyszerűsmind kéri, hogy úgy a jótekonysági célra, valamint az elárusítóra való tekintettel, karácsonyi ajándékokban felmerülő szükségletét nála beszerezni sziveskednék, bizony csak a legritkább esetben maradnak eredmény nélkül. Ha pedig egyszer valaki odakerül abba a jótekonysági bazárba, bizony nehéz onnan elkérülnie, hogy valamit ne vásároljon.

Ismételjük, nem a jótekonyság gyakorlása ellen emelünk ez alkalommal szót, de igenis tiltakozunk kell a jótekonyság olyan módon való gyakorlása ellen, amely módok határozottan kereskedőink és iparosaink érdekei ellen szólnak. Vannak speciális üzleteink, amelyek egész éven át panganak és alig várják a karácsonyi vásárt, hogy üzletük kissé meginduljon. De ezzel az üzleti idénnyel egyidejűleg megnyílnak a jótekonysági bazárok is, amelyek azután a jótekonyság és a hazai ipar támogatásainak cégére alatt, eleszik kereskedőink elől a kenyeret, akik pedig tehetségükhöz és anyagi erőikhez képest, *mindig első helyen állanak a jótekonyság gyakorlásában és akikre a hazai ipar elhanyagolása miatt sem volna okunk panaszkodni, ha a magyar közönség magyar árucikkeket kívánna. Ámde ez sajnos, nem így van.*

Közönségünk ma is szivesebben veszi a silányabb minőségű brünni posztót, mint a gácsit; a különféle francia babákat is előnyben részesíti a bártfai játékgyár gyártmányaival szemben és így tovább egész lisztját állíthatnánk egybe azoknak a cikkeknek, amelyeket itthon jobban, vagy legalább is olyan minőségben állítunk elő, mint a külföldön, és mégis kellendőbb a külföldi gyártmány, mint a hazai. A kereskedő, józan felfogás szerint olyan cikkeket tartozik vevőközönségének adni, amelyeket ezt kíván, mert hisz nem a közönség van a kereskedőért, hanem fordítva.

Kiadjuk a hozzánk érkezett panaszokat e rövid felszólalás keretében, hogy a magy. kir. kereskedelemügyi miniszternek is felkeltse figyelmét ez a nem jelentéktelen horderejű kérdés. Erős a reményünk, hogy a jelenlegi kereskedelemügyi miniszter, aki már annyi jelét adta azelőtt is, mielőtt ebbe a fényes hivatalba került, helyes gyakorlati érzékének, a jövőben érvényesíteni fogja befolyását abban az irányban, hogy kereskedelmünknek ne állítson az állam olyan versenytársakat, amelyeket legyőzni egyetlen kereskedő sem képes.

Ezüstkérdés Amerikában. Azon tényhez, hogy azon ki nem vert rúzeüst, amelyet az Amerikai Egyesült-Államok kormánya által 1890. évben, az ezüst ára csökkentésének megakasztása végett össze lett vásárolva, az ismeretes Windom-Sherman-Act alapján a közel jövőben és talán még az 1904. év folyamán össze lesz szereztve. Az 1898. évi június 13-án kelt törvény ugyanis kötelezősége tette az Egyesült-Államok kormányának, hogy ezen ezüstnek ama maradékát, amely akkor még rendelkezésre állott, pénzítse, még pedig akként, hogy havi 1.5 millió dollárnyi összegnek kiveretése mellett évenként 18 millió dollár pénzítéséről gondoskodják. Ezen így kivert dollár-érmeket, amelyek azonban a forgalomban nagyrészt ezüst-certifikátok által vannak helyettesítve, azon államjegyek beváltására fordítják, amelyekkel annak idején az ezüstöt vásárolták. A számítások szerint bizonyos, hogy az 1904. év július hónapjában ezen államjegyek ezüstdollárok vagy ekvivalense, a certifikátok által pótolva és helyettesítve lesznek és hogy akkor a régi dollárok beleszámításával összesen 600 milliónyi ezüstdollár vagy certifikát fog forgalomban lenni. Emellett azonban kisebb értékű ezüstérmekben Amerikában igen nagy hiány mutatkozik. Az ezüst emberei azt kívánják, hogy erre a célra új ezüstvásárlások történjenek s határozottan ellenzik azon ma a törvényhozás előtt fekvő Hill-féle törvényjavaslatot, amely az ezüstdollároknak kisebb értékű pénzemekre való átveretését célozza. A nemzetközi pénzpiac szempontjából a kérdés sokat veszített jelentőségéből. Mig azon ezüst nagy tömegei Amerika állampénztárának pincéibe be voltak raktározva, az ezüst piacát mindig az a veszély fenyegette, hogy a kormány egyszerre csak elhatalmazást kap arra, hogy a fémet a piacra, vesse, ami természetesen az ezüst árát roppant megingatta volna. Ma másképpen áll a dolog. A nem pénzített ezüstöt, mint fenebb már említettük, az 1904. év folyamán végső maradványáig pénzíteni fogják és miután továbbá ezen érme forgalma a teljes reláció (16 : 1) szerint lesz lebonyolítva s így értékük sokkal nagyobb, min nyers tömegükben, beolvasztásuk csak veszteséggel történhetnék meg.

—t. —j.

Az igazgatóság nyereségjutaléka.

Lapunk 49. számában közöltük a m. kir. Curia V. 1486/902. számú határozatát, melylyel egy konkrét esetben úgy döntött, hogy az igazgatóság tagjait a közgyűlés által az igazgatóság részére egy összegben megszavazott jutalék egyenlő arányban illeti meg. Kifejtettük, hogy szigorú jogi szempontból igaza lehet a Curianak, — de nem gyakorlati szempontból és nem a méltányosság szempontjából. Hiszen általános gyakorlat a részvénytársaságok és szövetkezetek körében, hogy az igazgatóság és néha a felügyelőbizottság részére a közgyűlés által megszavazott jutalékot olyképpen osztják föl, hogy a fontosabb teendővel megbízott tagoknak nagyobb részt adnak a jutalékból, míg ellenben a Curia szerint bármelyik igazgatósági tag egyenlő részt követelhet, ha közreműködésének tényleg nincs is abszolút semmi értéke.

Most *Grecksák* Károly curiai bíró a J. K.-ben hozzászól a kérdéshez, természetesen a Curia álláspontja mellett. Érdekes fejtegetését az alábbiakban szöszszerint adjuk:

A legtöbb részvénytársaság igazgatósági tagjainak díjazására nézve alapszabályszerűleg úgy intézkedik, hogy az igazgatóság tagjait jutalékként az üzleti év nyereségéből egy bizonyos százalék illeti meg, annak közelebbi meghatározása nélkül, hogy erre az egy összegben meghatározott jutalékra az igazgatóság mint testület vagy pedig annak egyes tagjai, fejenként, tarthatnak-e és milyen arányban igényt. Az ilyen hiányos alapszabályi

rendelkezésből merült fel azután az a vitás kérdés, hogy a részvénytársaság az alapszabályok szerint öt terhelő ezen nyereségjutalékban részesítés kötelezettségének eleget tett-e azáltal, hogy az üzleti nyereségnek az alapszabályokban meghatározott százalékát egy összegben az igazgatóság kezéhez kiutaltványozta és szabadult-e ezáltal az igazgatóság egyes tagjaival szemben és ezen nyereségjutaléknak kötelezett kiszolgáltatása tekintetében. Az egyik felfogás, amely azt vitatta, hogy a részvénytársaság eleget tett alapszabályszerű kötelezettségének a jutaléknak az igazgatóság kezéhez történt kiadásával, azzal okolta meg ebbeli álláspontját, hogy a társaság igazgatósága egyes tagjának önállóan és az igazgatóság többi tagjai hozzájárulásától függetlenül a társasággal szemben nem lehet igénye az igazgatóság tagjait megillető tantiéme azon részösszegére nézve, amely az összjutaléknak aránylagos fejenkénti felosztásával egyéneként mind-egyik igazgatósági tagra, működése időtartamára esik, mert a társasággal szemben csak az igazgatóságot illetheti meg igény az összjutalékra nézve. Ez a jogi álláspont jutott kifejezésre a kir. Curianak egy még 1892-ben 684/91. sz. a. hozott ítéletében is, amelynek indokolásában az a kijelentés is foglaltatott, hogy a nyereségjutalék-összeg az igazgatóság tagjainak összességét illeti, és abban való egyénekénti részesülést az igazgatóság tagjai egymás között vannak jogosítva meghatározni és pedig már azért is, mert a dolog természetéből folyik, hogy az igazgatóság tagjainak egymás közötti részesedési aránya, az egyes tagoknak működési körére és a kifejtett tevékenység mérvére tekintettel különbözően is megállapítható. Ennek a jogi álláspontnak megfelelően azután a kir. Curia kimondotta, hogy a társaság az igazgatósága tagjai irányában a nyereségjutalékban való részesítés iránti kötelezettségének eleget tesz azáltal, hogy az alapszabályilag meghatározott és a közgyűlés által jóváhagyott mérleg alapján a nyereségjutalék-összeget egy összegben az igazgatóságnak mint ilyennek kiszolgáltatta, amiből következik, hogy az egyes igazgatósági tagnak az öt egyénekénti felosztás szerint megillető jutalék-részösszegre nézve a részvénytársasággal szemben kereseti joga nincsen. De ugyanebből a jogi felfogásból az is következne, hogy a társaság az alapszabályszerű nyereségjutaléknak az igazgatóság tagjai részére kötelezett kiszolgáltatását még részletesen sem teljesítené azáltal, ha az igazgatóság egyes tagjának a fejenkénti felosztás mellett ő reá eső aránylagos részjutalékát kiszolgáltattná, mert az igazgatóságnak, mint ilyennek az összjutalék egész összegére van jogos igénye.

Ez a jogi álláspont azonban tarthatatlan és következményeiben oda vezetne, hogy az egyes igazgatósági tag az alapszabályokban részére biztosított nyereségben való részesedést mint díjazást csakis a többi igazgatósági tagoktól követelhetné, akik azt a társaságtól felvették. Azonban az egyes igazgatósági tagnak a nyereségjutalékban való részesedéshez mint díjazáshoz alapszabályszerűleg megállapított igénye öt nem az igazgatóság, hanem a társaság ellen illeti meg, mert ebbeli igénye nem az igazgatóságnak saját kebelében történt megállapodásán, hanem a társaság alapszabályainak azon rendelkezésén alapul, amely szerint az igazgatóság tagjainak díjazása a nyereség egy bizonyos hányadrészeben állapíttatik meg és pedig a társasággal szemben teljesített szolgálatok ellenértéke fejében. Az igazgatói működésnek mérvéhez mért díjazástól tehát az egyes igazgatósági tagot az igazgatóságnak sem valamely határozata, sem valamely alapszabályellenes eljárása el nem ütheti és ha az igazgatóság a neki felosztás végett kiutalt összegből valamely igazgatósági tagnak az azt megillető részt ki nem adta, hanem esetleg többi tagjai között felosztotta, akkor ez az igazgatósági tag nem kapott díjazást a vele szemben kötelezettséget vállalt társaságtól és így jogosítva van tőle — mint vele szemben közvetlenül kötelezett féltől — teljesítést követelni. Az alapszabályoknak az az intézkedése, hogy az igazgatóság tagjait díjazás fejében a nyereségnek egy bizonyos hányada illeti meg, az az igazgatóság egyes tagja és a társaság közötti jogviszonyt

szabályozza. Jogositott és kötelezett emez intézkedés alapján az igazgatóság tagjai és a társaság lesz. Az igazgatóság mint testület ezen az alapon sem jogokat nem szerzett, sem kötelezettséget nem vállalt. Jogokat is csak tagjai személyében szerezhetett, kötelezettségeket is csak tagjai személyében vállalhatott. Az ellenkező felfogás oda vezetne, hogy olyan esetben, amelyben az igazgatóság egyik tagja az igazgatóságra rótt kötelezettségeket nem teljesíti, az igazgatóság többi tagjai sem igényelhetnék az alapszabályokban részükre biztosított díjazást. Ha pedig azt kell megállapítani, hogy az alapszabályoknak fentidézett intézkedése egyrészt az igazgatóság egyes tagjai és másrészt a társaság között állapít meg jogviszonyt, akkor természetes, hogy amint az igazgatóságnak csak egyes tagjai, akár külön, akár összességükben követelhetnek teljesítést a kötelezett társaságtól, úgy a társaság is csak úgy teljesíthet jogaival, ha ezeknek az egyes tagoknak kezébe teljesít. Ezt a felfogást juttatja érvényre a kir. Curia újabb gyakorlata is, amint ezt már több esetben, jelesen az 1902. évi 1141. sz. határozatában is kimondotta. És ez a felfogás felel meg annak az általános jogszabálynak is, hogy csak az a teljesítés liberál, amely a jogositott kezébe vagy a jogositott javára történt. A jogositott kezébe vagy javára eszközölt teljesítésről pedig ilyen esetben csak akkor lehetne szó, ha az igazgatóság mint testület az igazgatósági tag megbízottjának volna tekinthető, ami azonban csak akkor állapítható meg, ha ez a megbízotti viszony a konkrét esetben bizonyítást nyer, ezen megbízotti viszony bizonyítása nélkül azonban az igazgatóságnak felosztás végett kiadott nyereségjutalék kiszolgáltatása nem tekinthető az egyes igazgatósági taggal szemben fennállott díjazási kötelezettség olyatén teljesítésének, mely a társaságot minden további felelősség alól felmenthetné.

A budapesti biztosítási és közlekedési vállalatok 1902-ben.

A fővárosi statisztikai hivatal most teszi közzé a budapesti biztosítási és közlekedési vállalatok 1902. évi üzleteredményeit, amelyeket érdekességükön fogva az alantikban ismertetünk:

a) Biztosítási intézetek.

A fővárosban székelő biztosítási társulatok száma az 1902. év végén hét volt és pedig: az Első magyar ált. biztosító társ., a Pannónia, magyar viszontbiztosító intézet, a Foncière, pesti biztosító intézet, a Magyar-francia biztosító rt., a Magyar jég- és viszontbiztosító rt., a «Nemzeti» balesetbiztosító rt. és a Hazai általános biztosító rt. A biztosítási intézetek számában tehát az előző évhez képest nem állott be változás.

Az 1902. évben számba vett hét biztosítási részvénytársulat részvénytőkéje, éppúgy mint az előző évben, 17,700.000 K, tartaléktőkéje 13,673.981 K; ez utóbbiból 8,557.734 K vagyis a részvénytőke 48,3 százaléka rendes és 5,116.247 K vagyis annak 28,9 százaléka rendkívüli. A tartaléktőke 5,3 millió K-val emelkedett. Ezen nagy emelkedés abban leli magyarázatát, hogy az Első magyar ált. bizt. társaság, a Magyar földhitelintézettel kötött árfolyamkülönbözeti kölcsönnek a múlt évben történt felmondása folytán, 2,952.434 K-val növelte az árfolyamkülönbözeti tartalékot és azonkívül 560.425 K-t csatolt a külön tartalékhoz és a Foncière pesti biztosító intézet is az értékpapírállományának árfolyamemelkedéséből eredő 202.128 K-nyi értékfelesleget a rendkívüli tartalékalaphoz csatolta. Végül fel kell említenünk, hogy a Magyar jég- és viszontbiztosító rt. mérlegében jégbiztosítási kockázati tartalék címen előforduló tartalékot eddigelé díjtartaléknak tekintettük, míg az alapszabályok 49. §-ából arról meggyőződünk, hogy ezen tartalék a jégbiztosítási üzlet feleslegének fele részéből mindaddig gyűjtendő, míg az ezen üzletág mindenkori díjbevételének összegét el nem éri. Ily körülmények között

az ezen félretett összegeket valóságos tartaléknak kell tekintenünk miert is a folyó évi mérlegben ezen címen előforduló 1,165.936 K 29 f-t oda is soroztuk. A tartaléktőke emelkedésének hátramaradó részösszege az évi dotációból ered.

Ha a biztosító papírok árfolyamértékét vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a hét intézet közül csak öt volt a tőzsdén jegyezve, még pedig 1902. dec. 31-én három a névértéken felül és kettő a névértéken alul.

Íme a biztosítási papírok tőzsdéi árai, százalékos nagyság szerint rendezve:

Első magy. ált. bizt. társaság	315 %
Pannónia, magy. viszontbiztosító intézet	216 ² / ₃
Magyar jég- és viszontbiztosító rt.	149 »
Foncière, pesti biztosító intézet	99 ¹ / ₂ »
«Nemzeti» balesetbiztosító rt.	92 ¹ / ₂ »

A tőzsdén jegyzett mindannyi biztosító intézeti részvényénél tehát 100—100 K névérték 1902. végén átlagban 210,4 K értékkel bírt.

A budapesti biztosító intézeteknek az 1902. év ismét jobban kedvezett, mint az előző év, minek következtében az osztalék is jóval nagyobb.

Mind a hét intézet 17,700.000 K részvénytőkével, az áthozatot tekintetbe nem véve, 5,173.286 K-t, azaz 29,4 százalékot (1901-ben 17,2 százalékot) nyert, míg az áthozatalt is számítva, a mérleg szerinti tiszta nyereség 5,668.675 K-ra emelkedik.

Osztalék:

Osztalék címén kifizetett	1902.	1901.
Első magy. ált. bizt. társ.	20 %	16 %
Pannónia, magy. viszontbizt. int.	20 »	12 ¹ / ₂ »
Magy. jég- és viszontbizt. rt.	10 »	8 »
Foncière, pesti bizt. int.	7 »	6 »
Hazai ált. bizt. rt.	6 »	6 »
Magyar-francia bizt. rt.	5 »	5 »
«Nemzeti» baleset bizt. rt.	4 ¹ / ₂ »	4 ¹ / ₂ »
Összesen	12,3 %	9,9 %

Osztalékot nem fizető biztosító intézet 1902-ben nem volt.

Az összes biztosító intézetek 2,180.000 K osztaléka a részvénytőkének 12,3 százalékát tette, azaz 2,4 százalékkal többet, mint az előző évben.

A biztosító intézetek osztaléka 1873. óta:

1873	12 ¹ / ₀	1888	5 ² / ₀
1874	15,4 »	1889	9,4 »
1875	8,0 »	1890	4,1 »
1876	15,6 »	1891	9,4 »
1877	17,4 »	1892	10,9 »
1878	17,9 »	1893	11,7 »
1879	17,2 »	1894	12,1 »
1880	6,4 »	1895	11,6 »
1881	7,9 »	1896	12,1 »
1882	8,0 »	1897	8,8 »
1883	8,8 »	1898	2,5 »
1884	10,6 »	1899	5,6 »
1885	9,0 »	1900	6,6 »
1886	9,7 »	1901	9,9 »
1887	5,7 »	1902	12,3 »

A biztosító részvényeknek az árfolyam alapján nyújtott jövedelmezőségét a következőkben adjuk, természetesen csakis az árfolyammal bírókra szorítkozván.

	Tőzsdéi érték	Osztalék-öntés	Jövedelmezőség
Pannónia, magy. viszontbizt. int.	2,600.000	240.000	9,2
Foncière, pesti bizt. intézet	2,985.000	210.000	7,0
Magy. jég- és viszontbizt. int.	4.470.000	300.000	6,7
Első magy. ált. bizt.-társ.	18,900.000	1,200.000	6,3
«Nemzeti» balesetbizt. rt.	925.000	45.000	4,9
Összesen	29,880.000	1,995.000	6,7

Eszerint az összes tőzsdéileg jegyzett biztosítási részvények 1902-ben átlag 6,7 százalék jövedelmezőséget (rentabilitást) mutatnak fel.

Áttérve a részvényjáradék kiszámítására, konstatalhatjuk, hogy a biztosító intézetek részvényeseit 1902-ben semminemű veszteség nem érte, de az osztalék-jövedelmen kívül más hasznot

sem élveztek úgy, hogy a részvényjárdék a közönséges uton számított osztalékkal teljesen egyenlő.

Jutalék címén kifizettek a biztosító intézetek 370.357 K-t a részvényjárdék minden 100 K-jára eszerint 17-0 K jutalék esik, mi mellett megjegyezzük, hogy — amennyiben ez a mérlegekből lehetséges volt — csakis az igazgatóság és a felügyelő-bizottság jutalékát vesszük számba.

b) Közlekedési vállalatok.

Azon országos és vicinális vasutakat, melyeknek csakis igazgatósága székel a fővárosban és amelyek így Budapest ipari vagy kereskedelmi életének helyi tényezői gyanánt nem tekinthetők, az alábbiakban figyelmen kívül hagytuk.

A fővárosban székelő (helyi) közlekedési részvénytársulatok száma az 1901. év végén 24 volt. Ezek közül a magy. ált. szállítási részvénytársaság 1901 jan. 15-én felszámolását határozta el, míg 1902. év folyamán egy új közlekedési részvénytársaság alakult, t. i. az idegenforgalmi és utazási vállalat rt., mely azonban mérleget még nem készített és így kimutatásainkba még fel nem vehető.

Az 1902. év végén a fővárosban székelő és általunk számításba vett (helyi) közlekedési részvénytársulatok száma tehát 23; részvénytőkéjük 87,339.600 K, míg a múlt év végén 107,771,500 K. A részvénytőke átlagában beállott 20,431.900 K csökkenés azonban tulnyomóan csak látszólagos, amennyiben arra vezetendő vissza, hogy jogi szempontból helyesebbnek tartjuk az el nem helyezett, tehát be sem fizetett részvények névértékét alapítókének el nem ismerni. Így eselik:

a Budapesti közúti vaspálya-társaság tárcájában lévő 93.682 drb el nem helyezett részvény névértéke	18,736.400 K
a Budapestvidéki villamos közúti vasut rt. tárcájában lévő 4-088 drb el nem helyezett részvény névértéke	817.600 »
a Budapest—budafoki h. é. villamos vasut rt. tárcájában lévő 300 drb el nem helyezett részvény névértéke	18.000 »
összesen	19,572.000 K

Szintén csakis változott felfogásra vezetendő vissza, hogy a Budapest—szent-lőrinci h. é. vasutnál az 1901. évi mérlegben rendes beruházási tartalék címén szerepelő 60.000 K és külön beruházási tartalék címén szerepelő 100.000 K névértékű és általunk alapítókének vett, el nem helyezett társasági részvényeket, összesen 160.000 K névértékben, helyesebbnek találtuk most számításba nem venni.

Az ezen felül még fenmaradó kisebb jelentőségű eltérések oka a következő körülményekben rejlik:

A Magy. ált. szállítási rt. felszámolt; alapítókéje volt	240.000 »
míg tényleges tőke-leszállítás csakis a kisorsolt részvények visszaváltása által fordult elő, névértékben	459.900 »
Mindössze	20,431.900 K

A tartaléktőke 233.389 K-val apadt és az év végén 39,561.541 K-t tett. Ebből 4,971.361 K, vagyis a részvénytőke 5-7 százaléka a rendes és 34,591.180 (amiből több mint 30 millió K a közúti vasutakra esik) = 39-7 százalék rendkívüli. A tartaléktőke fentemlített csökkenését okozta: 1. hogy a budapesti alagut-társulat, a múlt év végén szereplő 21.316 K tartalékalapját majdnem egészében a kisorsolt részvények beváltására fordította és így tartalékalapja most már csak 426 K-t tesz; 2. a budapesti h. é. vasutak rt. az 1901. év végén kimutatott 18.000 K-nyi tartalékalapját leírásokra használta fel; 3. a villamos és közlekedési vállalatok társulata az 1901. év végén kimutatott 338.741 K-nyi értékpapír-tartalékát leírásokra fordította.

A közlekedési vállalatok közül csak hat volt az 1902. év végén a budapesti tőzsdén jegyezve. Ezeknek csak egyike, t. i. a Budapest-Ujpest-Rákospalotai vasut, parin alul állt, a többi mind pari felett.

Íme a közlekedési papírok tőzsdéi árai, százalékos nagyság szerint rendezve:

Budapesti közúti vaspálya társaság	315 százalék
Magyar vasúti forgalmi rt.	187 ¹ / ₃ »
Általános waggonkölcsonzó-társulat	173 »
Budapesti villamos városi vasut rt.	159 »
Nemzetközi waggonkölcsonzó rt.	150 »
Bpest-ujpest-rákospalotai villamos vasut rt.	80 »

Az árfolyammal bíró közlekedési részvények átlagos értéke tehát 221-7 százalék.

A huszonhárom közlekedési vállalat közül 22 dolgozott nyereséggel, egy — t. i. a Fogaskerekű vasut, — (melynek 363 K vesztesége a múlt évből áthozott nyereségből fedeztetett) veszteséggel.

A nyereséggel dolgozó társulatoknál az elért haszon 6,573.263 K vagyis a 86,808.600 K-t tevő részvénytőkéjüknek 7-5 százaléka. Az előző évről áthozott nyereséget is számítva, mérlegét 23 társulat zárta le nyereséggel; ezek 7,206.123 K tiszta nyereség felett rendelkeztek.

Mind a 23 társulat 87,339.600 K-t tevő részvénytőkéjével 6,572.900 K-t = 7-5 százalékot nyert.

Az ez évben fizetett 5,950.790 K osztalék (élvezeti jegyek nélkül) az összes 87,339.600 K részvénytőke 6-9 százalékának tevel meg és így az előző évinél (7-0 százalék) kedvezőtlenebb.

Osztalék címén fizetett	1902.	1901.
Budapesti közúti vaspálya	14 %	14 %
Általános waggonkölcsonzó társ.	12 ¹ / ₂ »	12 ¹ / ₂ »
Magyar élelmiszerszállító rt.	12 ¹ / ₂ »	12 ¹ / ₂ »
Nemzetközi waggonkölcsonzó rt.	10 »	12 ¹ / ₂ »
Magy. vasúti forgalmi rt.	10 »	12 ¹ / ₂ »
Photogen forgalmi rt.	10 »	7 »
Budai hegyválya	8 »	9 ¹ / ₂ »
Székesfővárosi közl. vállalat	7 ¹ / ₂ »	7 »
Budapesti alagut	7 »	7 »
Első magy. szállítási váll.	7 »	7 »
Budapesti vill. városi vasut	7 »	7 »
Budapest—budafoki h. é. vasut	6 ¹ / ₂ »	8 ¹ / ₃ »
Magy. kiv. és csomagszáll. rt.	5 »	5 »
Budapesti h. é. vasutak	3 ¹ / ₂ »	3 ¹ / ₂ »
Budapest—szentlőrinci h. é. vasut	3 ¹ / ₂ »	3 ¹ / ₂ »
Bpest-ujpest-rákospalotai vill. vasut	3 »	3 »
Bpestvidéki vill. vasut rt.	3 »	2 ¹ / ₂ »
Cséry-féle szemétfuv. és feldolg. rt.	2 ¹ / ₂ »	2 »
Ferenc József földalati vill. vasut	1 »	1 »
Négy társulat nem fizetett osztalékot u. m.:		
Részv.-társ. vill. és közl. váll. száma	0 »	0 »
Svábhegyi Fogaskerekű vasut	0 »	0 »
Budapesti csavargőzös-átkelési rt.	0 »	0 »
Automobil fuvarozó rt.	0 »	5 »
összesen	6-9 százalék	7-0 százalék

23 társulat közül 19 = 83 százalék, a 87,339.600 K részvénytőkéből pedig 75,848.600 K = 87 százalék részesült osztalékban.

A közlekedési vállalatok osztaléka 1873. óta:

1873	9-6 ⁰ / ₁₀	1888	8-1 ⁰ / ₁₀
1874	5-8 »	1889	8-5 »
1875	4-9 »	1890	7-0 »
1876	3-6 »	1891	7-5 »
1877	5-5 »	1892	6-3 »
1878	6-3 »	1893	7-4 »
1879	8-9 »	1894	7-8 »
1880	9-9 »	1895	8-5 »
1881	10-5 »	1896	7-2 »
1882	10-7 »	1897	8-7 »
1883	12-7 »	1898	7-8 »
1884	11-3 »	1899	8-3 »
1885	10-6 »	1900	7-5 »
1886	8-4 »	1901	7-0 »
1887	7-0 »	1902	6-9 »

Érdekes jogesetek.

A puszta bélyegzőlenyomat cégelírásnak nem tekinthető s az ilyen okiratra alapított váltókereset hivatalból visszautasítandó.

Az 1898. évi X. tc. 1. §. 2. pontja szerint a kir. törvényszék mint elsőfoku bíróság a hatáskörébe utalt polgári peres és perenkívüli ügyekben, a bírói hatáskör kérdésében 3 tagból álló tanácsban határoz. Az elsőbíróság a váltókereset feletti hatáskörét a sommás végzés meghozatásával megállapította, s habár az elsőbíróság nem 3 tagból álló tanácsban hozta meg a sommás végzést, ez a végzés a hatáskör kérdésében a másodbíróság által 5 tagú tanácsban lett volna felülvizsgálendő; minthogy pedig a másodbíróság nem 5, hanem csak 3 tagból álló tanácsban határozott a bírói hatáskör kérdésében, azért neheztelt végzését az 1881. évi LIX. tc. 33. §-ra való tekintettel hivatalból meg kellett semmisíteni. Az elsőbíróság végzése is hivatalból meg volt semmisítendő és ezzel egyuttal a kereset visszaadása is elrendelendő volt; mert a váltóeljárás 4. § utolsó bekezdése szerint a váltókereset hivatalból visszautasítandó, ha a kereset alapját képező okiratból a váltó lényeges kellékének valamelyike hiányzik; a kereseti váltón pedig kibocsátói aláírás nincs, csak egyszerű céglenyomat; holott a váltótörvény 3. § 5. pontja szerint a váltó lényeges kellékét képezi «a kibocsátó (intézőnyező) név- vagy cégelírása»; a törvény e határozott rendelkezésével szemben, a cégelnevezést feltüntető puszta bélyegző-lenyomat cégelírásnak nem tekinthető. (Curia 1903 okt. 23. 1281/903. sz.)

*

Az irni és olvasni tudó egyén részéről kötelező nyilatkozat aláírásával magára vállalt kötelezettség alól való felmentésre nézve az ügynök a társulat által megbízottnak nem tekinthető.

Helyesen értelmezte és állapította ugyan meg a kir. ítélő tábla a biztosító társaság ügynökének a társasággal szemben való megbízotti minősége fenforgásának határát; minthogy azonban a jelen esetben alperes a megtévesztés-kifogást nem arra alapította, hogy a felperes ügynökei őt arra nézve ejtették tévedésbe, hogy az ügylet után fizetendő díjak csekélyebbek lennének, mint az Első magyar általános biztosító társaságnál addig általa fizetett díjak, hanem arra, hogy a kitöltetlenül aláírt nyomtatványi ajánlat aláírása által kötelezettséget egyáltalán nem vállalt, az irni és olvasni tudó alperes részéről kötelező nyilatkozatnak aláírásával magára vállalt kötelezettség alól való felmentésre nézve pedig az ügynök külön megbízás hiányában a társulat megbízottnak nem tekinthető; nem vehető figyelembe alperesnek az ajánlatok aláírásának következményeül beállott kötelezettségnek terhe alól az ügynökök részéről kijelentett állítólagos felmentésre nézve felhozott kifogása. Helyesen határozott tehát az elsőbíróság, midőn a nem ügydöntő tényköriülményekre ajánlott főeskü általi bizonyítást mellőzte stb. (Curia 1903. okt. 27. 37/903. sz.)

Sorsolási- és lejárat naptár 1904 jan. hóra.

Január 1.

Esedékes szelvények.

4	százalékos Magyar aranyjárdék
3 ^{1/2}	» Magyar koronajárdék
3	» Vaskapu kölcsön
4 ^{1/2}	» Horvát regale kölcsön
4 ^{65/100}	» Horvát-szlavon jelz. földv. kötv.
4	» Osztrák konvertált járadék (január—július)
4 ^{1/2}	» Bosnyák-hercegovinai vasút kölcsön
4	» Budapest székesfőváros kölcsöne (konvertált)
4	» Magyar földhitelintézeti záloglevél 50 évre

4 és 4 ^{1/2} sz.-os	Magy. h. é. vasuti kötv. 50 és 50 ^{1/2} évre
4 és 4 ^{1/2} »	Magyar jelzáloghitelbank záloglevél
4	» Magyar jelzáloghitelbank záloglevél 65 évre
3 ^{1/2}	» Magyar jelzáloghitelbank közs. kötv. (frc.) 60 évre
4	» Magy. takarékpénztárak központi jelzálogb. zigl.
5	» «Albina» takaré- és hitelintézeti záloglevél
4 ^{1/2}	» Adria m. kir. tengerhajózási rt., elsőbbs. kötv.
4	» Bpesti közuti vaspálya elsőbbs. kötv.
4	» Bpesti városi villamos vasút elsőbbs. kötv.
4	» Kassa-Oderbergi vasút elsőbbségi kötvény (1889 márkás és frtos, valamint 1891 m.-ás címl.)
4 ^{1/2}	» Magyar folyam- és tengerhajózási rt. els. kötv.
5	» Magyar-gácsországi vasút elsőbbs. kötv. II.
4	» » » » » ezüstben
4 ^{1/2}	» Torontáli h. é. vasut elsőbbs. kötv.

Sorsolások.

4	» Bpest székesfővárosi kölcs. kötv. (konvertált).
---	---

2.

Sorsolások.

1854.	Osztrák államsorsjegy (sorozat huzás)
5	százalékos Császári és kir. Dunaszabályozási sorsjegy
4	» Trieszt városi 50 frtos sorsjegy
	Osztrák öröskereszt sorsjegy
	Krakkó városi 20 frtos sorsjegy
	Osztrák hitelsorsjegy
	Laibach városi 20 frtos sorsjegy
4	százalékos Budapest—pécsi vasut elsőbbs. kötvény.

3.

Sorsolások.

	Innsbruck városi 20 forintos sorsjegy.
--	--

5.

Sorsolások.

	Salzburg városi 20 forintos sorsjegy.
--	---------------------------------------

14.

Sorsolások.

	2 százalékos Szerb sorsjegy.
--	------------------------------

15.

Sorsolások.

	Herczeg Salm sorsjegy.
--	------------------------

31.

Sorsolások.

4 ^{1/2}	százalékos Pesti magyar keresk. bank zálogl. (frt)
4	» » » » » » » »
5 ^{1/2}	» Nagyszebeni földhitelintézet zálogl.
5	» » » » » » » »
4 ^{1/2}	» » » » » » » »

Bank-, pénz- és hitelügy.

Lapunk szétküldése nyomdatechnikai akadályok miatt egy napi késést szenvedett, amiért olvasóink szives elnézését kérjük.

Magyar pénzügyintézetek országos Szövetsége rt. Megemlékeztünk annak idején arról, hogy a hazai pénzügyintézetek egyesítése érdekében két mozgalom fáradozik. Az egyik pusztán erkölcsi alapon, a második pedig az anyagi érdekek istápolásával is véli céljait elérhetni. Az első múlt hó 12-én, mint erről legutóbbi számunkban megemlékeztünk, már megalakult, míg az utóbbi e hó 12-én, délután 3 órakor tartja Budapesten

a Royal-szálló külön termében alakuló közgyűlését. A közgyűlés napirendje a következő.

1. Az alapítók felhívására az aláírók közgyűlési elnököt, jegyzőt és két jegyzőkönyvhiteltesítőt választanak. — 2. Megállapítatik, hogy az alaptőke kellő aláírás és befizetés által biztosított s hogy az aláírók összehívása idejekorán megtörtént. — 3. A társasági alapszabályok megállapítatnak. — 4. Határozat a társaság megalakulása dolgában. — 5. Az alapítók bejelentik, hogy az igazgatóságnak három évre leendő ki-nevezésére nézve a tervezetben kikötött jogosultságukat miként gyakorolták. — 6. A felügyelőbizottság megválasztása egy évre. — 7. Az alapítóknek az 1875: XXXVII. t.-cikk 152. §-a szerinti felelőssége felett, nemkülönben az alapítási költségek elszámolása iránt határozathozatal. — 8. Cégbejegyzés és az igazgatóságnak ezzel kapcsolatban adandó felhatalmazás iránt intézkedés.

Az aranyjárdék szelvényeinek beváltása. A pénzügyminiszter hirdetménye szerint a 4 százalékos magyar aranyjárdék-szelvények beváltásával megbízott bel- és külföldi bankházaknak és pénzintézeteknek, a m. kir. pénzügyminisztérium részéről kiadott utasítás értelmében, az említett szelvények beváltásánál 1904. évi január hó 1-étől, egy font sterling értéke Budapesten és Bécsben, valamint a német birodalom egész területén — a Londonra szóló váltóknak Berlinből jegyzett megfelelő árfolyama szerint — husz és negyvenöt század (20.45) német birodalmi márkával, Párisban pedig — a Londonra szóló csekk párisi árfolyamánál megfelelően — huszonöt tizenkilenc század (25.19) aranyfrankkal fog számításba vétetni.

Magyar élet- és járadék biztosító jelzalog hitelintézet szövetkezet cég alatt, a jelenlegi *Magyar élet- és járadék biztosító szövetkezet*ből új jelzalog biztosító intézet fog alakulni, 400,000 K alapítványi tőkével, amely után 5 százalék kamatot fog az intézet fizetni. A mozgalom élén állanak: Széchenyi Aladár gr., Török József gr., Rüdnyánszky József báró, a főrendiház jegyzője, Kemény Ákos báró, Kürthy Lajos, Latinovics Pál báró, Petrichevich Horváth Arthur, Pildner Ferenc, Szóts Pál országgyűlési képviselők, Gömröy Aurél, Rácz György földbirtokosok, Gelléri Mór, az orsz. iparegyesület igazgatója, Mende Bódog, Forray Miklós és Glück Frigyes.

Határidőtőzsdé Egyiptomban. *Alexandriában* legközelebb az 1876-os szerződést aláíró hatalmak képviselői értekezletet tartanak, amelynek tárgya, megvitatni, vajjon fenn forog-e a szükség egy *Alexandriában* felállítandó határidőtőzsdére. Már évek óta sürgetik úgy *Alexandria*, valamint az Egyiptommal kereskedelmi összeköttetésében álló különböző országok kereskedői ezen intézmény meghonosítását, ami, tekintettel a nagy távolságra, a kereskedelem zavartalan lebonyolítása szempontjából eminens fontossággal bírna.

Demokraták bankja. Már jelentettük, hogy a főváros V. kerületében, a demokrata párt szervezése közben egy bank alapítására is gondoltak. Ugy hallatszik, ezt a tervet most mégis csak meg akarják valósítani, legalább arra vall az a minden irányban működő puhatolódzás. A tervezők élén *Nagy Andor* tőzsdéügynök, a lipótvárosi demokraták vezére áll és alapítóját két millió koronára tervezik.

A csekkforgalom fejlesztése érdekében a belügyminisztérium elhatározta, hogy 1904. január hó 1-ével, az *összes főszozolgabírói hivatalok, és a fővárosi kerületi kapitányságok* kötelesek a csekkforgalomban résztvenni és a befolyt bírságpénzeket ezentul kizárólag

csekk számlán kezeljék, valamint azok átutalása is csak a klearingforgalom útján történhessék. Ez a reform is sokban hivatva van hozzájárulni a csekkforgalom tökéletesítéséhez és népszerűsítéséhez.

Az Osztrák-magyar bank budapesti igazgatósága a csongrádi bankmellékhely vezetésével a *Csongrád és vidéke takarékpénztárt* bizta meg.

Léva város új adója. Léva város jövedelmeinek szaporítása céljából a következő adókat szándékozik meghonosítani: A város területén a szülők utáni egyenes leszármazó öröklés eseteit kivéve, minden birtokváltozás után 1%, a holt kézen levő ingatlanok után 1^{1/2}% s az erkölcsi testületek és más jogi személyek ingatlanai és tartozékai után 0.4% illetve 0.2% éppen úgy mint az állami illeték egyenérték kiszabásánál, lenne mint városi illeték szedendő. Ezen címen a város körülbelül évenként 8000 korona új jövedelemhez jutna.

Esztergom város kölcsöne. Megemlékeztünk arról a belügyminiszteri határozatról, amely Esztergom városának azon határozatát, hogy a 2.100,000 K kölcsönt az összes olcsóbb ajánlatok mellőzésével az *Esztergomi Takarékpénztártól* veszi fel, 50 év alatt 5.39 százalékos annuitás mellett visszafizetendő kölcsönben, oly kikötéssel azonban, hogy a takarékpénztár ezen ötven év alatt évente legalább 4000 K városi pótdót fog fizetni, akár esik rá ennyi, akár nem. A belügyminiszter a város ezen határozatát nem hagyta jóvá, egyrészt azért, mert nem a legolcsóbb ajánlatot fogadta el, másrészt pedig mert a 200,000 K kövezési kölcsön is ezen összegben benn foglaltatik.

A város f. hó 17-én tartott közgyűlése ismét foglalkozott ezen kölcsönüggyel és a következőket határozta el: az *Esztergomi Takarékpénztár* az általa fizetendő városi pótdó minimumát 4844 K-ra emeli fel, vagyis azzal a differenciával, amely a legolcsóbb (Pesti magyar keresk. bank) és az ő ajánlata között mutatkozik. A felveendő kölcsönt 1.900,000 K-ban állapították meg, amely 50 év alatt 5.39 százalékos annuitással törlesztendő. A kövezéshez szükséges 200,000 K kölcsönt pedig szintén az *Esztergomi Takarékpénztártól* vették fel 20 évi visszafizetésre.

Új papír a tőzsdén. A tőzsdetanács elhatározta, hogy a *Révai Testvérek irodalmi r.-t.* részvényei és a f. évi január 1-étől kezdve a tőzsdén hivatalosan jegyeztessenek.

Törölt tőzsdéi értékpapírok. A tőzsdetanács elhatározta, hogy a *Magyar gázizzófény r.-t.* részvényei és a *Debrccen—Hajdúnánási vasút* elsőbbségi részvényeinek jegyzése 1903. évi december 31-ével beszüntetessék.

A Balassa-Gyarmati Népbank Gután (Nógrádm.) fióktelepet létesített.

Nyirbátori Népbank rt. cég alatt *Nyirbátorban* 120,000 korona alaptőkével (1000 drb. 120 korona n. é. részvény) új pénzintézet alakult.

Mohács város a selyemfonógyár építési költségének fedezésére 120,000 K kölcsön felvételét határozta el.

A 4^{1/2}%-os Olasz járadék konverziója. Egy királyi dekrétum elrendeli, hogy a 4^{1/2} százalékos járadékok 3^{1/2} százalékos járadékkra konvertáltassanak. A konverzió műveletét a *Banca d' Italia* 1904. január 1-én teljesíti. A 4 százalékos járadékcimlet-tulajdosok követelhetik járadékaiknak beváltását.

Kamatlábleszállítás Belgiumban. A belga nemzeti bank a leszámlolási kamatlábat 1/2 százalékkal leszállította.

A Wiener Bankverein újabb fiókjai. A *Wiener Bankverein* elhatározta, hogy *Lembergben* és *Cernovitzban* fiókintézeteket létesít. Az új fiókok már a jövő év elején megkezdik működésüket.

Kamatlábleszállítások a vidéken. A *Pöstyéni takarékpénztár rt.* a betétek kamatlábját 1904 január 1-től kezdve $4\frac{1}{2}$ százalékról 4 százalékra szállítja le. — A *Csallóköz-szerdahelyi takarékpénztár* (Dunaszerdahely) 1904 január 1-től kezdve a régi takarékbetétek kamatlábját 5 százalékról $4\frac{1}{2}$ százalékra szállítja le, új betéteket pedig csak 4 százalékos kamatoztatás mellett fogad el.

Az összes budapesti bankokban és takarékpénztárakban f. évi október hóban 226,5 millió K tétetett be és 231,1 millió vétetett ki, eszerint a múlt hó végén 692,2 millió K-t tevő állapot szeptember hó végeig 687,6 millióra csökkent.

Az egyes intézetek közül a Belvárosi takarékpénztárnál 962.000 K-val emelkedett a betétek állapota és a Budapesti takarékpénztár és országos zálogkölcson rt.-nál 552.000 K-val. Csökkent ellenben a betétek állapota a Hazai banknál 2,252.000 K-val, a Pesti magyar kereskedelmi banknál 1,207.000 K-val, a Magyar agrár- és járadékbanknál 1,120.000 K-val, a Magyar általános takarékpénztárnál 939.000 K-val és a Magyar leszámítoló-pénzváltóbanknál 578.000 K-val. A többi intézeteknél jelentékeny változások nem fordultak elő.

Az osztrák-magyar bank budapesti főintézetének váltótárcaja 79,9 millió K-ról 103,8 millióra emelkedett. A többi pénzintézetek váltótárcája a megelőző hónapoz képest 6,6 millió K-ra rugó csökkenést mutat. Állapota e hó végén volt 365,624.698 K 61 fillér.

Az egyes intézetek közül a Magyar leszámítoló- és pénzváltóbanknál 3,205.000 K-val emelkedett a váltótárca tartalma, továbbá a Magyar országos központi takarékpénztárnál 1,091.000 K-val és a Magyar földhitelintézetnél 1,091.000 K-val. Csökkent ellenben a váltótárca tartalma a Magyar általános hitelbanknál 2,450.000 K-val, a Pesti hazai első takarékpénztárnál 2,347.000 K-val, a Magyar agrár- és járadékbanknál 2,243.000 K-val, a Pesti magyar kereskedelmi banknál 2,074.000 K-val, a Magyar általános takarékpénztárnál 1,129.000 K-val, az Egyesült budapesti fővárosi takarékpénztárnál 811.000 K-val és a Hazai banknál 686.000 K-val. A többi intézeteknél jelentékeny változások nem fordultak elő.

A jelzálogüzlet állapota emelkedett és a hó utolsóján 1.267,810.348 K-t tett.

A törvényhatósági és községi kölcsönök állapota emelkedett és e hó utolsóján 572,781.588 K-t tett.

Az értékpapírokra adott előleg emelkedett és tett e hó végén 190,386.822 K-t.

Az intézetek pénzkészlete a múlt hóhoz képest 4,630.389 K-val csökkent. Állapota e hó végén volt 10,690.524 K.

A takarékpénztári könyvek melletti betétek kamatlába (az adó beszámításával) a hó végén volt általában $3\frac{1}{2}$ százalék, egy intézetnél $3-3\frac{1}{2}$, öt intézetnél 4, és egy intézetnél 5 százalék.

A 8 nap alatt felmondható pénztárjegyek kamatlába (az adó beszámításával) e hó végén volt $3\frac{1}{2}$ százalék, két intézetnél 3 százalék, két intézetnél $3-3\frac{1}{2}$ százalék és egy intézetnél 4 százalék.

Ipar.

Gyertyagyárosok kartellje. A monarchia gyertyagyárosai kartellt akarnak kötni, amely a gyártást kontingentálná és bizonyos minimális árak kötelező betartását kötné ki. A bevallott cél ez, de a célok között a fagygyuárak szabályozása is szerepel. Az előkészítő-bizottság a kartell érdekében Ausztria és Magyarország összes gyertyagyárosait értekezletre hívta össze, melynek a múlt héten kellett volna Bécsben megtörténnie, azonban kellő érdeklődés hiányában megtartható nem volt. A terv keresztülvitelét az előkészítő bizottság egy közeli kedvezőbb időpontra halasztotta.

Az ipartörvény revíziója. A kereskedelmi miniszteriumban nagyszabású előkészületek folynak az ipartörvény revíziójára nézve. A hazai, valamint a külföldi anyagot már összegyűjtötték és ezek alapján kidolgozzák az alapelveket. Az ipartörvény revíziójára vonatkozó javaslat kidolgozása végett januárban szaktanácskozmányt fognak összehívni a hazai szakkörök delegáltjaiból.

Malmok egyesülése. A *Lujza-gőzmalom* és az *Első budapesti gőzmalom* egyesülése a *Kereskedelmi bank* aegise alatt perfektté vált. A kereskedelmi bank körlevelet intézett a Lujza-gőzmalom részvényeseihez, melyben közli velük, hogy 5—5 darab részvényüket 1—1 Első budapesti gőzmalom-részvény ellenében jan. 12-ig a bank pénztáránál becsereíhetik. A körlevél kimutatja, milyen jól járnak a Lujza-gőzmalom részvényesei. Ez utóbbi társaság az utolsó öt évben átlag 8 K-t, holott az Első budapesti gőzmalom 60 K-t fizetett részvényenként. De elfelejti szembeállítani a két társaság vagyonát. Így persze egészen más arányszám kerülne. De minden esetre elismeréssel tartoznak a Lujza-gőzmalom kismalom részvényesei a nagyrészvényeseknek, hisz ezek többségi határozattal egyszerűen decretálhatták volna a fuziót.

Köszöntársaságok fuziója. Az *Urikány-zsilvölgyi magyar kösznébánya részvénytársaságnak* a napokban tartott rendkívüli közgyűlése jóváhagyta az igazgatóság jelentését, illetve javaslatát a felső-zsilvölgyi kösznételepnek a *Salgótarjáni kösznébánya-részvénytársasággal*, együttesen való megvételére és az alaptőkének 6 millió koronára való felemelésére vonatkozólag. 15,000 darab, egyenként 80 korona névértékű részvényt bocsátanak ki és 7500 darabra a részvényeseknek elővételi jogot biztosítanak, olyképpen, hogy minden régi 8 részvény tulajdonosa átvehet egy új részvényt 85,65 arányon, ha ebbeli szándékát a társaságnál január 8—15-dike közt bejelenti. A többi 7500 darabot a Magyar általános hitelbank fix átvette. Az új részvények a régiekkel egyenlően részesednek az 1904. év nyereségében.

Thék butorgyára — családi részvénytársaság. *Thék* Endre asztalosgyárát részvénytársasággá alakította át, 2.500.000 korona alaptőkével. A részvények kizárólag *Thék* Endrének és családjának tulajdonában maradtak. Az igazgatóság egyedüli tagja *Thék* Endre, a felügyelő bizottság tagjai: *Morbitzer* Jenő, *Lipp* Ferenc és *Lukács* József.

Az Első magyar varrógép- és kerékpár-gyár rt. 1903 július 31-én végződő utolsó üzletévében 59,865 K tiszta nyereséget ért el az előző évi 23,146 K nyereséggel szemben, ami 600,000 K alaptőke $9,93\%$ kamatlájának felel meg. A nyereségből 6% -os osztalék fizetésére 36,000 K-t, tartalékalapra 10,000 K-t, egyéb dotációkra és jutalékokra 11,508 K-t fordítanak, 2357 K-t pedig új számlára visznek át. A mérleg részletes adatai a következők:

Vagyon: telek 68,024 K, gyárépületek 291,461 K, tisztí- és munkás-lakházak 135,184 K, gépberendezés, szerszámok és felszerelések 656,455 K, anyagok 46,754 K, kész és félkész áruk 180,441 K. Átmeneti tételek 2147 K, pénztár 2424 K, váltótárca 180,199 K, adósok 310,085 K. Összesen 1.873,180 K.

Teher: részvénytőke 600,000 K, jelzálog-kölcsön 289,000 K, igazgatósági kölcsön 178,000 K, kamatmentes államkölcsön 140,000 K, előlegezett államsegély 90,000 K, államsegély-tartalék 15,000 K, hitelezők 67,202 K, elfogadványok 11,152 K, munkássegély-alap 833 K, gyárberendezés értékcsökkenési alapja 239,120 K, épületek értékcsökkenési alapja 35,730 K, tartalékalap 12,267 K. Nyereség-egyenleg 59,864 K. Összesen 1.873,180 K.

Közműhely-telep Marosvásárhelyt. A székely fővárosban mozgalom indult meg egy közműhely-telep létesítése iránt. E hó 4-én a kereskedelmi miniszter kiküldöttjének, dr. Edvi Illés Aladár közbenjöttével e tárgyban értekezletet tartanak.

Közműhely-telep Szegeden. A szegedi iparosok az ottani árucarnok-szövetkezet kebelében közműhely-telepet szándékoznak létesíteni. A kormány már kilátásba helyezte egy 20—25 lóerejű motor, valamint a közösen használható gépek átengedését. A résztvevő iparosok számára a szövetkezet venne munkagépeket. A terv iránt a szegedi iparosok körében nagy az érdeklődés.

Közműhely-telep Aradon. A «Részvénytársaság villamos és közlekedési vállalatok számára» aradi villamtelepének gazdaságosabb kihasználása céljából Aradon állami támogatással közműhely-telepet létesít, amelynek építését már a tavasszal megkezdik.

Állami kedvezmények az iparnak. A kereskedelmi miniszter az 1899: XLIX. t. c.-ben meghatározott állami kedvezményeket a Schwarz, Zublin és társa cég varasdi pamutszövő gyára részére 15 évre engedélyezte.

Új gőzmalom Magyar-Diószegen. A magyar-diószegi gazdák szövetkezeti alapon gőzmalom létesítését tervezik. A szervezkedés előrehaladott stádiumban van és a terv kivitele biztosra vehető.

Len-feldolgozó telep Biharmegyében. A Biharmegyei gazdasági egyesület len-feldolgozó és kikészítő telepet létesít 1000 hold len termelésének feldolgozására, szövetkezeti alapon, 1000 korona üzletrésszel, melyből 550 koronát a nagyváradi káptalan jegyzett, míg a többi üzletrészt az érdekelt gazdák jegyezték.

Kaszagyár Zsolnán. A zsolnai kiállítás megérlelte az illetékes körökben azt a tervet, hogy egy kaszagyárat állítsanak fel, amely a környék munkásainak egy részét foglalkoztassa és a hazai ipar fejlesztésén is közreműködjön. A gyár részére szükséges helyet már ki is szemelték, és remélhető, hogy a gyár a jövő évben létesíthető lesz.

Villamos világítás Facset községben. Facset község képviselő-testülete elhatározta, hogy a villamos világítást bevezeteti s az ügy előkészítésére öttagu bizottságot küldött ki.

Játégyár Nagyváradon. Nagyváradon egy újpesti vállalat jutagyárat szándékozik építeni, és ezért a várostól ingyentelket és 50,000 korona szubvenciót kér. A város Kőszeghy főmérnököt bízta meg az ügy tanulmányozásával.

Villamos világítás Nagyváradon. A nagyváradi villamos telep építését a budapesti Ganz-gyár teljesen befejezte s azt a villamos-világítási bizottság át is vette. A napokban a villamos-telep már rendeltetésének is át fog adni.

Keményítő-gyár Érsekújvárott. Wilhelm Adolf bécsi mérnök Érsekújvárott keményítő-gyárat szándékozik felállítani. A város a kért adómentességet meg fogja adni, s így a gyár létesülésére alapos a kilátás.

Játégyár Csabán. A bártfai játégyár ajánlatot tett Csaba városának, hogy vállalatát áttelepíti Csabára, ha a község megfelelő segélyben részesíti. A község még nem foglalt végleges állást e kérdésben.

Villamos világítás Csabán. A budapesti Ganz-cég ajánlatot tett Csaba városának a villamos-telep felépítésére. A község a bemutatott részletes terveket és költségvetést szakértőkkel felülvizsgálhatja s azután fog az ajánlat el- vagy el nem fogadása iránt nyilatkozni.

Közvilágítás Lőcsén. Lőcse város közönsége azon tervvel foglalkozik, hogy a petroleumvilágítást modern világítással cseréli föl. Eddig 3 ajánlat érkezett be, melyeket az illetékes bizottságoknak kiadtak tanulmányozás végett.

Butor- és faáru-gyár Szaploncán. A Zürcher Alajos és társa cég Szaploncán hajlítottbutor- és faáru-gyárat létesített.

Ungvölgyi villamos művek rt. cég alatt Ungvárott 500,000 korona alaptőkével részvénytársaság alakult az Ungvári butorgyár részvénytársaság és Ungvár városa közt, a város villamos világítása iránt létrejött szerződés átvételére. Az igazgatóság tagjai: gelsei Guttman Sándor, Wiedenkeller Béla és Kardos Emil. A felügyelő bizottság tagjai: Mauthner János, Horváth Ignác, Jelinek Ignác és Wikler Márton (pótag). A villamossági telep építésével a Siemens és Halske cég bízott meg.

Kendergyár Zentán. A Szegedi kenderfonó-gyár részvénytársaság ajánlatot tett Zenta városának egy kenderáztató és kikészítő gyár létesítése iránt. A társaság 400,000 kor. befektetéssel, 200 munkás foglalkoztatására hajlandó a gyárat létesíteni, ha a város megfelelő árban a kendertermelésre alkalmas földeket átengedi. A város még nem nyilatkozott az ajánlatra.

Új szeszgyár Kecskeméten. Az Első alföldi konyakgyár rt. Kecskeméten, a vasúti állomás közelében épített szeszgyárat a napokban üzembe helyezte.

Kereskedelem.

A Budapesti áru- és értéktőzsde tanácsa legutóbb tartott ülésében elhatározta, hogy a burgonyát a budapesti tőzsdén hivatalosan bevezetik. A szokványok megállapítása céljából legközelebb ankétet hívnak egybe.

Kereskedelmi szerződésünk Olaszországgal. Az utolsó órában végre sikerült a kiküldötteknek a felmerült nehézségeket legalább annyira legyőzni, hogy egy $\frac{3}{4}$ éves provizórium létrejöhetett. Adtál uram Isten esőt, de nincs benne köszönet! Kikötötték ugyanis, hogy a hazánkba irányuló és már utnak indított rakományok január hó végéig 3 frt 20 kros vámtétel mellett hozhatók be. A megállapodások többi pontjait még nem ismerjük, de ha valamennyi ilyen, akkor kár volt ennyit alkudni.

Az «Agrumaria» részvénytársaság 1903 augusztus 31-én végződő üzletét 22,641 K, tehát 1022 koronával kevesebb veszteséggel zárja, mint az előző évet. A mérleg részletes adatai a következők:

Vagyon: Pénztár 498 K, adósok 36,861 K, veszteség 22,461 K. Összesen 600,000 K.

Teher: Részvénytőke 600,000 K. Összesen 600,000 K.

Balaton-Földvár fürdő r.-t. Budapesten, 200,000 K. alaptőkével alakult meg. Az igazgatóság tagjai: Csesznák Benő, Fittler Dezső dr., Horánszki Dezső dr., Majláth József gr., Nográdi Károly, Rákosi Jenő, Széchenyi Andor Pál gr., Széchenyi Imre gr., Spur István és Zichy Andor gr. A felügyelő-bizottság tagjai: Jalsovicky Géza dr., Jármay Gyula, Runsch Gyula, Göncy Béla és Nessi Gyula.

Közlekedés.

A Kisvasutak. A Magyar vasúti forgalmi részvénytársaság (forgalmi bank) után most a Magyar helyi érdekű vasutak részvénytársaság (vasúti bank) irányítja a közfigyelmet a kisvasutak kérdésére. Egyik legutóbbi számunkban megírtuk, hogy a Magyar vasúti forgalmi részvénytársaság, melynek alapszabályszerű üzletkörébe tartozik helyiérdekű és közúti vasutak építése és finanszírozása, külön osztályt létesített, melynek kizárólagos feladata harmadrangu (kisvasutak) ügyével való foglalkozás. A példát követi a Magyar helyiérdekű vasutak részvénytársaság, mely Láncoz elnöke útján a napokban egy memorandumot nyújtott át a kereskedelmi

miniszternek 1340 kilométer kiterjedésű kisvasutak építése tárgyában. Hir szerint a kereskedelmi miniszter, ki már programbeszédjében utalt a harmadrangu vasutak fontosságára, a kérdés tanulmányozására legközelebb szaktanácskozmányt szándékozik egybehívni.

A debreceni helyi vasut igazgatósága elhatározta, hogy gőzüzemű vasutját motoros vonattá alakíttatja át. A győri automobil motorgyárban már rendelt is egy próbakocsit, amennyiben az be fog válni, a többi kocsik készítésére is megadja a rendelést. Az igazgatóság ezenkívül új sinpárt is fektet le a régiakkal párhuzamban, kizárólag az automobil közlekedés részére, sőt új vonalakat is von be a forgalomba, amelyek szintén új sinpárokat épített.

Motoros gyorsvonat Szeged és Arad közt. Az arad-csanádi egyesült vasutak társasága, amely a motoros vasutakkal elsőnek adott példát az ország összes közlekedési vállalatának és amelynek eszméjét most sorra követik a többi vasutak s maga az államvasut is, most nevezetes újítást tervez a motoros forgalomban. A tervbe vett intézkedés, ha beválik, egyenesen fordulatot fog előidézni a vasutügyi politikában. Azon a két motoros kocsin kívül, amelyet az Acsev. az eddigi forgalomban lebonyolításának megkönnyítésére rendelt meg, a Daimler-cég még egy motoros kocsit szállít a vasutnak. Ez motoros gyorskocsi lesz s míg a mostani kocsik 35—40 kilométer sebességgel haladnak óránként, a gyorskocsi sebessége 60 kilométer lesz. A Daimler-cég ezt félévi próbára küldi az Acsev.-nak, csak ha beválik, fogja a vasut azt megtartani. Az Acsev. a motoros gyorskocsit a szeged—aradi vonalon fogja kipróbálni s ennél fogva valószínűleg ez év elejétől fogva motoros közlekedés is lesz Arad és Szeged között. Ha a félév alatt a motoros gyorsközlekedés beválik, ezt valószínűleg nagyszabású reform fogja követni. Az arad-csanádi egyesült vasut az egész személyforgalmat átalakítja motoros közlekedésre; a gőzmozdonyokkal csak a teherforgalmat fogják lebonyolítani.

A zombor—apatini vasut építésére Apatin város képviselőtestülete legutóbbi közgyűlésén 120,000 K hozzájárulást szavazott meg.

Motorközlekedés a budapest—lajosmizsei vonalon. A Budapest—lajosmizsei vonalon legközelebb a motorközlekedést hozzák be. A teherszállítást elváltasztják a személyforgalomból és naponta egy tehervonat és 5 motorvonat fog járni 50 kilométerig fokozható óránkénti sebességgel és csak nagyon rövid megállásokkal az állomásokon.

A budapest—esztergom—füzitői vasut legközelebb egy új szárnyvasutat épített a dorogi vasutállomástól az esztergomi főkáptalan tulajdonát képező dorogi kőbányákhoz. A kisajátítási eljárás s egyéb műszaki munkálatok már folyamatban vannak.

Iparvasut Háromszék megyében. Gróf Mikes Ármin nagybirtokos a román határszéltől a gelencei fűrésztelepig egy 10 klm. hosszú sodronykötélpályát épített, melynek munkálatai már folyamatban vannak, úgy, hogy a pálya már ez év március havában üzembe helyezhető lesz. Azonkívül tervbe vétetett egy 16 klm. hosszú erdei vasut építése a gelencei fűrészteleptől a brassó—háromszéki vasut hálózatáig, amelyhez a kisajátítási eljárást már engedélyezték. Az építéshez ugyancsak a tavasszal hozzá akarnak fogni.

Új helyi érdekű vasutak. Helyi érdekű vasuti előmunkálati engedélyt nyertek újabban egy-egy év tartamára:

Török Emil mérnök az államvasutak *Csongrád* állomásától az államvasutak *Orosháza* állomásáig vezetendő gőzvasutra;

a *Bihari helyi érdekű vasutak rt.* budapesti cég a debrecen-derecske-nagylétei h. é. vasut *Nagyléta* állomásától a bihari h. é. vasut *Székelyhid* állomásáig vezetendő gőzvasutra;

a *Nyiregyháza mátészalkai helyi érdekű vasut rt.* a *Mátészalkától* a szatmár—fehérgyarmati h. é. vasut *Fehérgyarmat* állomásáig vezetendő gőzvasutra;

Pázmány Dénes földbirtokos *Ramer Albert* és *Hersch Vilmos* mérnökök, budapesti lakosok az államvasutak *Bazin* állomásától a magyar északnyugoti h. é. vasut *Szomolán* állomásáig vezetendő gőz-, esetleg villamos-vasutra;

a *Szabolcsvármegyei érdekelttség* az államvasutak *Nyiregyháza* állomásától *Nyiregyháza* belterületén a *Sóstó-fürdőn* át *Dombrádig* s innen *Balságig* vezetendő gőzmotorüzemű vasutra.

Szakirodalom.

Egészség-Naptár. Dr. Marton Sándor és Tanay József szerkesztésében, Korányi Frigyes főrendiházi tag, egyetemi tanár lelkes előbeszédével a II. évfolyamában jelent meg e közhasznú, az egészségügyi ismereteket népszerűen tanító kis munka, mely úgy terfogatára, mint tartalmára jelentékenyen izmosodott és amely az évben nemcsak az intelligensebb munkásosztálynak van szánva, hanem oly tartalmu, hogy minden műveltebb kör igényeit kielégíti. Ugy az orvosi-, mint a munkás-szakkörök igen rokon-szenvesen fogadták ez úttörő, életrevaló munkát. Az országos közegészségügyi tanács véleményezése alapján mint helyes, követésre méltó és fontos egészségügyi ismereteknek való terjesztésére kiválóan alkalmasat a belügyminisztériumnak figyelmébe ajánlja. Nagy ügybuzgósággal, a legelőkelőbb orvosi szaktekintélyek, egyetemi tanárok, specialisták, publicisták sorakoznak egymás mellé, mint a naptár munkatársai és népies stílusban, kellemes elbeszélő formában igyekeznek megértetni az olvasóval, hogy mily nagy kincs az egészség, mit kell tennünk annak megóvása érdekében, miként akadályozhatjuk meg a betegség súlyosbodását, miként védjük meg hivatásunk közben az egészségünket, valamint szakszerűen tanítja a betegápolást is. Kapható Kemény Miksa könyvkereskedő, Dorottya-u. 9. főeladónál és az összes könyvkereskedőknél. Ára füzve 60 fillér, kötve 1 korona.

Szerkesztői üzenetek.

N. J. Kolozsvár. A cikk írója ezuton is nagyon köszöni a szép elismerést. Mindenkor ott volt, ahol a pénzügyi tisztviselők érdekeit össze kellett egyeztetni az intézetek érdekeivel és igéri, hogy a jövőben is ugyanazzal a szeretettel, amint azt eddig tette, fog a pénzügyi tisztviselők érdekeiért sikra szállani. A Pénzügyi tisztviselők országos szövetségéről küldött felszólalását legközelebbi számunkban hozzuk, ebből hely szűke miatt maradt ki.

... **i takarékpénztár.** A kért számu sorsjegyeket nem huzzák ki. Árfolyamvesztés ellen a «Mercur» váltóüzlet rt.-nál (Fürdő-u.) vagy más nagyobb váltóüzletnél biztosíthatja sorsjegyeit.

K... i bank és takarékpénztár. A névmutató (index) adóköteles, még pedig segédkönyvi bélyegilleték alá esik.

C. M. Budapest. A Magyar Általános Hitelbank nem folytat jelzálogüzletet; talán összetévesztette a Magyar jelzálog hitelbankkal.

P. F. Budapest. Értjük felháborodását. Azt a cikket *Láncy Leó* nem írta annak a *lapocskának*, hanem — mint köztudomású — felovasta a kereskedelmi csarnokban és ez a lapocsk a *szokásához* híven úgy közölte azt le, mintha direkt neki írták volna. Kísérje csak figyelemmel a magyar jogi- és a német szaklapokat, majd akkor képet alkothat magának arról, hogy hogyan értelmezi e *lapocskának* szerkesztősége az írói tisztességet.

Közgyűlési naptár.

Vidék.

1904 január 16. Az Ujpesti kereskedelmi és iparbank rt.; rendes közgyűlés. *Ujpest.*

A BUDAPESTI ÉRTÉKTŐZSDE ÁRFOLYAMAI.

Közkölcsönök, záloglevelek, kölcsönkötvények és elsőbbségi kötvények 100 koronánként, részvények, sorsjegyek, pénznemek árfolyama darabonként koronában értendő.

Table with columns for months (December, January) and days (26, 28, 29, 30, 31, 1). Rows list various financial instruments including government bonds, bank shares, and loans, with their respective exchange rates.

Hermes m. ált. váltók. rt. 4%
 Horvát keresk bank
 Horvát lezámloló bank
 Horvát-szláv o. jelzálogb.
 Magyar ált. hitelbank 5%
 Magyar átlaghitelbank 5%
 Magyar kereskedelmi rt. 5%
 M. kir. sz. osztrákországi rt. 5%
 M. k. és pénzv. bank 5%
 M. takarékp. közp. jelz.-b. 5%
 Osztrák hitelintézet 5%
 Osztrák-magyar bank 5%
 Pest m. keresk. bank 5%
 Unióbank 5%

VI. Takarékpénztárak

Belvárosi takarékpénztár 5%
 Bpesti III. ker. takarékpénzt.
 Bpesti-erzsébetvárosi tak.-pénzt.
 Bpesti tkp. és o. zálogk. rt.
 Egyes. bpesti fõv. takarékp.
 Magyar általános takarékp.
 M. orsz. közp. takarékpénzt.
 Pesti hazai elsõ tkp.-egyes.

VII. Biztosító-társaságok részvényei.

Bécsi biztosító társaság 5%
 Bécsi élet- és jár.-bizt. int. 5%
 Elsõ 6 m. ált. bizt. társaság
 Foncteur, pesti bizt. int. 5%
 M. jég- és vízszonbizt. rt. 5%
 Nemzeti baleset bizt. rt. 5%
 Pannónia vízsz. bizt. társ.

VIII. Gózálmokok részv.

Concordia gózálmok rt.
 Elsõ budapesti gózálmok rt.
 Erzsébeti gózálmok társ.
 Luiza gózálmok
 Pesti hengeralmok társ.
 Pesti m. ölt. és sítők gózm. rt.
 Pesti Victoria gózálmok

IX. Bányák és teglagyárak részvényei.

Bpest-szentlõrinci teglagyár
 Egyes. tegla és cementgy. rt.
 Eszákmany. egyes. közszénb.
 és iparvállalat
 Esztergom-szász. közszénb. részvényszerűség
 Felsõmagyarársz. bánya- és kohóint. rt.
 „István” teglagyár rt.
 Kis-sebesi gránitbányák
 Kõbányai gózteglagyár
 Közszénb. és teglagyár. rt.
 Lechner rókosi teglagyár rt.
 Magyar aszfalt r.-t. 5%
 Magyar ált. közszén. rt. 5%
 Magyar keramiai gyár rt. 5%
 Magyartartai közszénb. rt. 5%
 Sajókeresztúr közszénb. rt. 5%
 Újkeresztúr- és meszegegõ rt.

X. Vasniknek és gépgyárak részvényei.

Elsõ m. gézd. gépgyár rt. 5%
 Danubius - Schoenichen
 Hartm.-féle halógyár rt. 5%
 Fegyver- és gépgyár rt. 5%
 Ganz-gyár rt.
 Magy. helyg. fémmagyár rt.
 M. waggosn. és gépgyár rt.
 Nadrágyi vasipar-társulat
 Nõticholóna gépgyár rt.
 Rimam. Sajógt. vasint. rt. 5%
 Rimam.-selygõt. vm. rt. nov. köz. 5%
 Schlick-féle vasöntõde
 Teudóff és Ditrich gépgyár részvényszerűség 5%
 Weitzer J. gép- waggongyár részvénrt. 5%

XI. Könyvnyomdák részv.

„Atheneum”
 Frankhn-társulat
 „Pallas”
 Pesti könyvnyomda rt.

XII. Kihõntétele vállalatok részvényei.

Ált. osztrák-magyar légszusz.-társulat 5%
 Ált. waggoskõkõs. társ. 5%
 „Apollo” kőolajint.-gyár rt.
 Bantinn-féle vegygyárak rt.
 Bihar-szilágyi olajpar. rt.
 Brassói cellulose-gyár rt. 4%
 Bpesti ált. villamosági rt.
 Elsõ magyar betõöntõde rt.
 Elsõ magyar gyapjamosó és bizom. rt.
 Elsõ m. részvén.-sõrtõzõde
 Elsõ m. sertészint. jész.-t.
 Elsõ magyar szálida rt.
 Elsõ pesti spódnim- és emv.-gyár rt.
 Finnei rizshántoló- és tiszt.-keményítõ gyár
 Getwinndi-féle szeszgyár

26 Dec 28 29 30 31

Január 1

240	240	240	240	240
240	240	240	240	240
240	240	240	240	240
450	450	450	450	450
540	540	540	540	540
540	540	540	540	540
463 25	463 25	463 25	463 25	463 25
1075	1075	1075	1075	1075
692 25	692 25	692 25	692 25	692 25
1600	1600	1600	1600	1600
282	282	282	282	282
546	546	546	546	546
232	232	232	232	232
205	205	205	205	205
422	422	422	422	422
2400	2400	2400	2400	2400
575	575	575	575	575
18750	18750	18750	18750	18750
435	435	435	435	435
585	585	585	585	585
7925	7925	7925	7925	7925
235	235	235	235	235
315	315	315	315	315
215	215	215	215	215
175	175	175	175	175
1280	1280	1280	1280	1280
453	453	453	453	453
240	240	240	240	240
650	650	650	650	650
400	400	400	400	400
462	462	462	462	462
300	300	300	300	300
47	47	47	47	47
230	230	230	230	230
484	484	484	484	484
88	88	88	88	88
257	257	247	247	247
920	920	920	920	920
463	463	463	463	463
128	128	128	128	128
292	292	292	292	292
132	132	132	132	132
570	570	570	570	570
293	293	293	293	293
150	150	150	150	150
137	137	137	137	137
2700	2700	2700	2700	2700
185	185	185	185	185
503 25	503 25	503 25	503 25	503 25
348	348	348	348	348
155	155	155	155	155
220	220	220	220	220
210	210	210	210	210
490	490	490	490	490
2750	2750	2750	2750	2750
2370	2370	2370	2370	2370
750	750	750	750	750
1120	1120	1120	1120	1120
270	270	270	270	270
290	290	290	290	290
310	310	310	310	310
200	200	200	200	200
560	560	560	560	560
2280	2280	2280	2280	2280
440	440	440	440	440
508	508	508	508	508
200	200	200	200	200
2625	2625	2625	2625	2625
950	950	950	950	950

Ü N N E P

Ü N N E P

26 Dec 28 29 30 31

Január 1

215	215	215	215	215
435	435	435	435	435
1600	1600	1600	1600	1600
270	272	272	272	272
280	280	280	280	280
455	455	455	455	455
370	370	370	370	370
293	293	293	293	293
350	350	350	350	350
530	530	530	530	530
583	583	583	583	583
590	590	590	590	590
358	358	358	358	358
491	491	491	491	491
206	206	206	206	206
890	890	890	890	890
195	195	195	195	195
384	384	384	384	384
400	400	400	400	400
401	401	401	401	401
402	402	402	402	402
115	115	115	115	115
110	110	110	110	110
110	110	110	110	110
140	140	140	140	140
18	18	18	18	18
19	19	19	19	19
500	500	500	500	500
160	160	160	160	160
173	173	173	173	173
9 60	9 60	9 60	9 60	9 60
48	48	48	48	48
52	52	52	52	52
24	24	24	24	24
26	26	26	26	26
8	8	8	8	8
36	36	36	36	36
39	39	39	39	39
30	30	30	30	30
54	54	54	54	54
475	475	475	475	475
169	169	169	169	169
92	92	92	92	92
95	95	95	95	95
11 35	11 35	11 35	11 35	11 35
11 30	11 30	11 30	11 30	11 30
19 04	19 04	19 04	19 04	19 04
19 04	19 04	19 04	19 04	19 04
23 43	23 43	23 43	23 43	23 43
117 17	117 17	117 17	117 17	117 17
95 20	95 20	95 20	95 20	95 20
95 25	95 25	95 25	95 25	95 25
2 52	2 52	2 52	2 52	2 52
94 10	94 10	94 10	94 10	94 10
94	94	94	94	94
198 50	198 50	198 50	198 50	198 50
239 02	239 02	239 02	239 02	239 02
494	494	490	490	490
117 20	117 20	117 20	117 20	117 20
95 25	95 25	95 25	95 25	95 25
95 20	95 20	95 20	95 20	95 20
252 75	252 75	252 75	252 75	252 75

Ü N N E P

Ü N N E P

A háló- és közvetlen kocsik forgalma Budapest d. v. pályaudvarról a téli menetrenden. Érvényes 1903 október 1-től.

DÉLI VASUT.

I-II. osztályu hálókocsi

Budapest d. v.—Velece (Venezia) között.

Pragerhof—Nabresina—Cormonson át.

Budapest d.v. ... ind. este 8 óra 00 p. Velece ... ind. d.u. 2 óra 10 p
 Velece ... érk. d.u. 2 > 10 > Budapest d.v. — érk. d. e. 9 > 55 >
 Menettartam 18¼ óra. Menettartam 19¾ óra.

I-II. osztályu közvetlen kocsi.

Budapest d.v.—Franzensfeste között négy I. oszt. hálólhelyyel.

Pragerhof—Marburgon át.

Budapest d.v. ... ind. este 8 óra 00 p. Franzensfest ... ind. d.u. 5 óra 58 p
 Franzensfest ... érk. d.u. 12 > 17 > Budapest d.v. ... érk. reg. 9 > 55 >
 Menettartam 16¼ óra. Menettartam 16 óra.

I-II. osztályu közvetlen kocsi.

Budapest d. v.—Velece (Venezia) között.

Pragerhof—Nabresina—Cormonson át.

Budapest d.v. ... ind. este 8 óra 00 p. Velece ... ind. d.u. 2 óra 10 p
 Velece ... érk. d.u. 2 > 10 > Budapest d.v. ... érk. d.e. 9 > 55 >
 Menettartam 18¼ óra. Menettartam 19¾ óra.

Budapest d. v.—Abbazia—Fiume között.

Pragerhof—St. Peteren át.

Budapest d.v. ... ind. este 8 óra 00 p. Fiume ... ind. este 7 óra 52 p
 Fiume ... érk. d.e. 9 > 38 > Budapest d.v. ... érk. d.e. 9 > 55 >
 Menettartam 13½ óra. Menettartam 14 óra.

Budapest d. v.—Triest között.

Pragerhofon át.

Budapest d.v. ... ind. reg. 8 óra 00 p. Triest ... ind. reg. 7 óra 55 p
 Triest ... érd. este 9 > 05 > Budapest d.v. ... érk. este 9 > 20 >
 Menettartam 13 óra. Menettartam 13¼ óra.

Budapest d. v.—Pakrácz között.

Nagykanizsa—Barcon át.

Budapest d.v. ... ind. este 10 óra 00 p. Pakrácz ... ind. d.u. 2 óra 50 p
 Pakrácz ... érd. d.u. 1 > 20 > Budapest d.v. ... érk. reg. 6 > 30 >
 Menettartam 15½ óra. Menettartam 15¾ óra.

A déli vasut (magyar vonalak) jármű megrendelése.

A cs. kir. szab. déli vaspálya-társaság budapesti üzletigazgatósága a m. kir. államvasutak gépgyáránál 2 gyorsvonatu mozdonyt, különböző waggonyáraknál pedig 3 négytengelyű minden kényelemmel ellátott I—II. osztályu és 8 kéttengelyű III. osztályu személykocsit, továbbá 10 sertésszállító kocsit és 156 fedett teherkocsit rendelt meg.

3737—T. sz

TÉLI ÜDÜLŐ- ÉS GYÓGYHELYEK A DÉLI VASUT MENTÉN.

Vonatösszeköttetések és menetárok Budapestről (Déli vasut pályaudvara).

Abbázia	N.-Kanizsa-Pragerhofon át	Budapest d. v. ind. gyv. 8.00 reggel, 8.00 este Abbázia-Mattuglie érk. gyv. 9.37 este, 9.16 d. e.	Menettérti jegyek 30 napig érvényesek gyorsvonatokra: I. oszt. 109.10 kor., II. oszt. 77.90 kor., III. oszt. 49.50 kor.
Görz	N.-Kanizsa-Pragerhofon át	Budapest d. v. ind. 8.00 reggel, 8.00 este, szv. 10.00 este Görz érk. gyv. 10.00 este, 10.07 délelőtt, szv. 6.51 este.	Menettérti jegyek 30 napig érvényesek gyorsvonatokra: I. oszt. 109.10 kor., II. oszt. 77.90 kor., III. oszt. 49.50 kor.
Bozen-Gries	N.-Kanizsa-Pragerhof-Marburg-Franzensfesten át	Budapest d. v. ind. szv. 6.50 reggel, gyv. 8.00 regg., 8.00 este, szv. 10.00 este. Bozen-Gries érk. szv. 12.02 d. e., gyv. 5.34 reggel, 1.45 d. u., szv. 11.17 éjjel.	Menettérti jegyek 30 napig érvényesek: I. oszt. 132.— kor., II. oszt. 94.80 kor., III. osztály 60.70 kor., továbbá 90 napig érvényes menetjegyfűzetek, megszakítható utazásokra, gyorsvonatokra: I. oszt. 138.— kor., II. oszt. 102.80 kor., III. 70.90 kor.
Meran	N.-Kanizsa-Pragerhof-Marburg-Franzensfesten át	Budapest d. v. ind. szv. 6.50 reggel, gyorsvonat 8.90 reggel, 8.00 este. Meran érk. szv. 1.42 d. u., gyv. 7.51 d. e., 3.19 d. u.	Menettérti jegyek 30 napi érvényességgel Bozen-Griesig gyorsvonatokra: I. oszt. 132.— korona, II. osztály 94.80 kor., III. oszt. 60.70 korona, továbbá Bozen-Griesig 90 napig érvényes menetjegyfűzetek, megszakítható utazásokra, gyorsvonatokra: I. oszt. 138.— kor., II. oszt. 102.80 kor., III. oszt. 70.90 kor.
Arco	N.-Kanizsa-Pragerhof-Marburg-Franzensfesten át	Budapest d. v. ind. szv. 6.50 reggel, gyv. 8.00 reggel, 8.00 este. Arco érk. szv. 3.27 d. u., gyv. 9.50 d. e., 5.09 d. u.	Menettérti jegyek Mori állomásig 30 napig érvényesek, gyorsvonatokra: I. oszt. 140.20 kor., II. oszt. 101.— kor., III. oszt. 64.70 K.

Megjelent

a Mihók-féle Magyar Compass 1903/4. évre

mely több mint 2000 oldalra terjed, nagy 8-ad alaku, két kötetes, a legteljesebb, leghitelesebb pénzügyi évkönyv

... Megrendelhető ...
 a lap kiadóhivatalában
 V., Alkotmány-utca 20. sz.

:: :: :: MOST ALAKULT :: :: ::

«Csanád-Apáczai Népbank»-nál

KÖNYVVELŐI

állás betöltendő. Egy évi próba-időre fizetés 1600 kor. és 200 kor. lakbér. Kötelessége az összes írásbeli teendőket végezni. Állás 1904 január 1-én elfoglalandó. Kellőleg felszerelt ajánlatok decz 16-ig kéretnek *Bartha István* igazgató ... Csanád-Apácza címre ...

Fogak

szájpadlás nélkül, és anélkül, hogy a gyökerek eltávolítottatnának, 3 koronától. Az általam készített és **Párisban első díjat nyert** fogsorokat mindenki azonnal megszokja, beszédzavarokat nem okoz és kitűnően rág vele. Régi fogsorok átalakíthatnak. Vidékiek 12 óra alatt kielégíttetnek.

Fogorvosi intézet:

Budapest, VII., Erzsébet-körut 50., I. emelet
(Royal-szállóval szemben).

Fogorvos:

LÖFLER EMIL.

.. Foghuzás érzéstelenítve ..
Tartós plombák!

Rendel: d. e. 10-12, d. u. 3-7-ig.

Vasár- és ünnepnapokon is.

Fogtechnikai vezető:

GROSSMANN S.

A párisi akadémia kiállításán a keresztfel díszített aranyéremmel kitüntetve.

Fogad: reggel 8-tól este 8-ig.

Mérsékelt árak! Részletfizetésre is!

Pénzintézetek figyelmébe!

A nyilvános számadásra kötelezett

Most jelent meg!

Pénzintézetek adói és illetékei.

Kézikönyv részvénytársaságok és szövetkezetek részére

==== Irta: **SCHMIDT IMRE** ====

a „Privigyei takarékpénztár r. t.” főkönyvvezetője.

A munka gyorsan áttekinthető alakban tárgyalja a pénzintézetek ügyvitele szerint csoportosítva, az üzleti életben előforduló összes adó- és illetékügyi szabályokat idézve, mintegy 1500 törvényszakaszt, döntvényt, e. j. határozatot és rendeletet, **a maga nemében páratlan s hézagpótló kézikönyv.**

==== Ára kötve 5 korona. ====

Kapható a „**KÖZGAZDASÁG**” kiadóhivatalában
==== **BUDAPEST, V., Alkotmány-utca 20.** =====